
William Faulkner
Albert Camus

REKVIEM
VIENUOLEI

VEIKĒJAI**TEISĒJAS****NENSĒ MENIGO****GEVINAS STIVENSAS****TEMPLĒ STIVENS****GOVENAS STIVENSAS****GUBERNATORIUS****PITERIS****PONAS TABSAS,**
kalējimo sargas

*Premjera įvyko 1956 m. rugsėjo 20 d.
Théâtre des Mathurins - Marcel Herrand.
Režisierius Albert Camus*

P I R M A D A L I S

PIRMAS PAVEIKSLAS

*Teismas. Lapkričio 13 diena, 17 valanda 30 minučių.
Uždanga nuleista. Palaipsniui įsižiebia rampos šviesos*

VYRIŠKAS BALSAS (už uždangos). Kaltinamoji, stokite!

*Kyla uždanga, kartu kaltinamųjų suole stojasi kaltinamoji.
Pasirodo teismo salės dalis.*

Mat teismas užima ne visą sceną, o tik aukštesnę jos dalį kairėje; dešinioji - žemesnė - scenos pusė lieka tamsi. Taigi dekoracija, kurią matome, ne tik išryškinta prožektorių šviesų, bet ir kiek pakylėta virš scenos. Vadinasi, matome ne visą teismo salę, o jos dalį: pertvarą, teisėją, teismo vykdytojus, prisiekusiuosius tarėjus, prokurorą ir advokatą. Gynėjas - advokatas Gevinas Stivensas, kokių keturiasdešimties metų vyriškis.

Kaltinamoji stovi. Tai nėrė, jai apie trisdešimt, vadinasi, ji gali būti įvairaus amžiaus - tarp dvidešimties ir keturiasdešimties, ramaus, neįžvelgiamo, kone mįslingo veido. Atrodo labai aukšto ūgio. Ji iškilusi virš kitų. Visų žvilgsniai nukreipti į ją. Bet ji į nieką nežiūri. Akys įsmeigtos kažkur į tolį, tarsi ji būtų viena.

Salėje mirtina tyla.

Visi ją stebi

TEISĖJAS. Nense Menigo, netrukus bus paskelbtas teismo nuosprendis. Ar galite ką nors pasakyti pasiteisindama?

Nensė neatsako. Stovi kaip stovėjusi, lyg neišgirdusi klausimo

TEISĖJAS. Primenu: įstatymas draudžia kalbėti paskelbus nuosprendį. Nepakęsiu jokių teismo procedūros pažeidimų. Taigi jei norite ką pasakyti, kalbėkite dabar. (Nensė

tyli) Ponas Stivensai, prašom pakartoti ginamajai mano žodžius. Malonėkite tai padaryti įtaigiai. Jūsų klientė jau išsišoko proceso pradžioje prisipažindama kalta, o jūs apsiėmėt įrodyti jos nekaltumą. Jums, rodos, nepavyko jos nuteikti taip, kad išgirstume reikiamą atsakymą. Norėčiau, jog dabar geriau paaikšintumėt, kaip ji turėtų elgtis paskelbus nuosprendį.

STIVENSAS. Nense, teismas įspėja, kad, paskelbus nuosprendį, jūs nieko nebegalėsite pasakyti, ničnieko. Nė žodžio. Jeigu turite ką nors pareikšti teismui, kalbėkite dabar. (*Nensė tyli*) Supraskite, Nense. Teismas turi savo įstatymus. Aš žinau, kodėl jūs pasakėte "kalta", nors visą laiką kartočiau, kad reikia atsakyti "nekalta". Aš žinau, ką jūs norėjote tuo pasakyti. Tačiau teismas jau baigėsi. Po valandėlės, kalėjime, galvosite ir kalbėsite ką tik norit, viską, kas jums slegia širdį, visa, ką aš žinau ir suprantu. Bet čia, kai bus paskelbtas nuosprendis, turėsite tylėti. Jeigu norite ką pasakyti, kalbėkite dabar. Ar supratote?

Nensė žiūri į jį ir tyli

TEISĖJAS (*nekantriai*). Ar ji suprato?

STIVENSAS. Ji suprato, gerbiamas teisėjau, kiek gali suprasti, kas ją ištiko, kenčianti ir patikli būtybė.

TEISĖJAS. Tad skaitau nuosprendį. "Kadangi jūs, Nensė Menigo, šių metų rugsėjo tryliką dieną sąmoningai ir apgalvotai nužudėte poną Stivensą, gyvenančių Džefersono mieste, kūdikį, teismas nuteisia jus mirties bausme pakariant. Nuosprendis bus įvykdytas po keturių mėnesių, kojo tryliką dieną, mūsų valstijos didžiausio miesto kalėjime, kur jūs būsite nugabenta po teismo. Viešpatie, pasigailėk jos sielos".

NENSĖ (*visiškai ramiai, net nekrūptelėjusi, sako tarsi pati sau, jos balsas skamba visiškoje tyloje*). Taip, Viešpatie. Esu kalta, Viešpatie. Ačiū tau, Viešpatie!

Salėje pasigirsta prislopintas murmesys, šūksniai: nematomi žiūrovai apstulbę tokio neregėto dalyko

akivaizdoje - pažeisti teismo įstatymai! Žiūrovai pradeda niurnėti ar net bruzdėti, o tarp jų, tiksliau virš jų, stovi Nensė, tarsi statula. Teisėjas kaukši plaktuku per stalą, pašoka teismo vykdytojas, greitai leidžiasi uždanga - trūkčiodama, tarsi visi - teisėjai, sargybiniai, net prisiekusieji tarėjai - supuolę trauktų ją žemyn, norėdami kuo greičiau paslėpti nuo žmonių akių tokį skandalą. Kažkur, tarp nematomų žiūrovų, pasigirsta moters balsas - dejonė, aimana, gal net rauda

TEISĖJAS. Tylos! Tylos! Išprašykite visus iš salės!

Šaižiai sučirškia skambutis, greitai nusileidžia uždanga

ANTRAS PAVEIKSLAS

Lapkričio 13 diena. 18 valanda. Lėtai kyla uždanga. Scenoje - Stivensų svetainė. Vidury kambario stalas, ant kurio stovi lempa, aplink ją kėdės; kairėje, scenos gilumoje, sofa, toršeras, bra; kairėje durys į prieškambarį; gilumoje atdaros dvivėrės durys į valgomąjį; dešinėje - dujų židiny su dirbtinėm pliauskom. Kambarys elegantiškas, modernus, bet atrodo tarsi iš kitos epochos. Tai seni namai - aukštos lubos, karnizai, senoviški baldai.

Pasigirsta žingsniai, paskui nušvinta lempos, - kažkas įeidamas uždegė šviesą. Pro duris kairėje pusėje įeina Templė, iš paskos - jos vyras Govenas ir advokatas Gevinas Stivensai. Templė jauna, kokių dvidešimt penkerių metų moteris, labai elegantiška, rafinuota, su atsegiotais kailiniais, skrybelaite, pirštinėmis, rankinuku. Atrodo susijaudinusi, įsitempusi, bet valdosi. Ji prieina prie stalo ir sustoja; veide nieko neįžiūrėsi. Govenas trejais ar ketveriais metais vyresnis už ją. Daug tokių atsirado Jungtinių Valstijų pietuose tarp dviejų pasaulinių karų: tai vienturčiai sūneliai, kuriems tėvų turtai užtikrino tvirtą padėtį visuomenėje, kurie nuomoja prabangius apartamentus didmiesčių viešbučiuose, lanko geriausius pietinių ir rytinių Amerikos valstijų universitetus, priklauso prašmatniausiems sporto klubams.

Dabar jie vedę, turi šeimas, užima aukštus postus, kurie lengvai jiems atiteko, oriai darbuojasi finansų, rinkos, valiutos ir biržos operacijų sferoje. Bet šito veidas kiek kitoks. Matyti, kad kažkas atsitiko - įvyko kažkokia tragedija, kuriai Govenas nebuvo pasiruošęs, bet apsiprato su ja ir dabar iš tikrųjų nuoširdžiai ir nesavanaudiškai (galbūt pirmą kartą per gyvenimą), pagal savo moralės normas, bando iš jos išsikapanoti. Govenas ir Stivensas su paltais, rankose laiko skrybėles. Stivensas, vos įėjęs pro duris, sustoja kaip įbestas. Govenas sviedžia ant sofos skrybėlę ir

eina prie Templės, kuri stovi prie stalo
ir maunasi pirštinę

TEMPLĖ (pasiima cigaretę iš pakelio, gulinčio ant stalo; ji mėgdžioja kaltinamąją, o balsas virpa iš susijaudinimo, kurio, puikiai valdydamasi, neparodo). "Taip, Viešpatie", "Kalta, Viešpatie", "Ačiū tau, Viešpatie". Jeigu tiek tegalite pasakyti, kai jums rengiamos kartuvės, kodėl mandagūs teisėjai neturėtų patenkinti jūsų noro?

GOVENAS. Liaukis, Temple. Patylėk. Užkursiu ugnį ir atnešiu tau išgerti. (Stivensui) O gal Gevinas bent dabar malonės mums padėti ir pakurs židinį, kol aš vaidinsiu metrdotelį?

TEMPLĖ (imdama žiebtuvėlį). Atnešk ko nors išgerti. Aš pakursiu židinį, kad dėdė Gevinas nemanytų, jog privalo pasilikti. Apskritai jis trokšta vienintelio dalyko - išdrožti trumpą atsisveikinimo kalbą: "Aš gyniau jūsų dukters žudikę ir nieko negalėjau padaryti, kad moteris, pasmaugusi mano dukterėčią, būtų įšteisinta; dabar aš išeinu. Iki kito karto!" Puiku! Ar tau neatrodo, Govenai, kad jis taip ir pasakė? Tegu sau eina namo. (Ji prieina prie židinio, laikydama rankoj žiebtuvėlį, atsiklaupia ir pasuka dujų čiaupą)

GOVENAS (sunerimęs). Temple!

TEMPLĖ (įkurdama ugnį). Ar aš gausiu išgerti, ar ne?

GOVENAS. Gerai. (Stivensui) Nusivilkite palatą ir meskite kur nors. (Nueina į valgomąjį)

Stivensas stovi nejudėdamas ir žiūri į Templę

TEMPLĖ (*vis dar klūpėdama, nugara į Stivensą*). Jeigu pasiliekat, sėskite. O jei nesisėdate, išeikit. Aš už antrąjį variantą. Motinos sielvartas netekus vaiko, pasitenkinimas, kai žinai, kad nusikaltėlis nubaustas, - juk tokios rūšies malonumais mėgaujamosi vienumoj, ar ne?

*Stivensas stebi ją. Paskui prieina prie jos, išsi-
traukia iš kišenės nosinę ir, stovėdamas už Temp-
lės nugaros, pakiša jai po akimis. Templė žiūri į
nosinę, paskui pakelia akis į Stivensą. Moters vei-
das visiškai ramus*

TEMPLĖ. Kuriam galui?

STIVENSAS. Švari nosinė. Jums jos prireiks.

TEMPLĖ. Kam? Suodžiams traukinį nusišluostyti? Argi Govenas nesakė, kad mes keliaujame lėktuvu? Vidurnaktį išskrendam iš Memfio aerodromo. Rytoj rytą būsime Kalifornijoje. Kalifornijoje!

STIVENSAS. Vis dėlto paimkite ją.

TEMPLĖ (*priešiškai*). Jeigu atėjot pasižiūrėti, kaip aš verkiu, galiu tiesiai pasakyti - nesulauksite. Nei ašarų, nei ko kito. Tiesą sakant, nežinau, ko jūs čia atėjot, pagaliau man nusišpjaut. Tik ničnieko iš manęs nesulauksite, ko vylėtės. Girdite?

STIVENSAS. Girdžiu.

TEMPLĖ. Tačiau netikite. (*Netoliese kažkas subilda*) Ateina. Jis irgi klaus, ko jūs norite, kodėl atlydėjote mus iki pat namų.

STIVENSAS. Pasakyti jam tiesą?

TEMPLĖ. Klausykite, dėde Gevinai. Dabar aš noriu jūsų paklausti: ką žinote iš tikrųjų?

*Pasirodo Govenas. Ji nutraukia sakinį vidury
žodžio ir taip grakščiai pasuka pokalbį kita link-
me, kad niekas tuo metu nieko neįtartų*

Juk jūs advokatas. Ji privalėjo jums pasakyti. Net ir

narkomanei, nužudžiusiai kūdikį, savo pačios akyse svarbu turėti bent menkiausią pasiteisinimą.

GOVENAS. Aš jau prašiau, kad nebekalbėtum apie tai. (*Rankose laiko padėklą. Ant jo stovi qstotis vandens, kibirėlis su ledu, trys tuščios taurės ir trys stiklai su viskiu. Iš palto kišenės kyšo viskio butelys. Atneša padėklą prie Templės*) Imk! Aš irgi išmesiu burnelę. Pirmą. Po aštuonerių metų. Kodėl gi ne?

TEMPLĖ. Kodėl gi ne? (*Paima stiklą su viskiu*)

Govenas pasiūlo Stivensui, kuris paima antrą stiklą, paskui deda padėklą ant stalo ir ima trečią stiklą

GOVENAS. Jau aštuoneri metai, kai neturėjau burnoje nė lašo alkoholio. Juk aštuoneri, ar ne? Tai gal pats tinkamiausias metas vėl pradėti. Dabar arba niekada... (*Stivensui*) Gerkit iki dugno. Gal lašelį vandens? (*Jis padeda ant padėklo savo stiklą, kurio nė nepalietė, įpila į taurę vandens ir duoda ją Stivensui. Šis išgeria viskį ir padeda stiklą ant padėklo. Paskui paima taurę su vandeniu. Templė irgi nė neparagavo*) Tai gal dabar, advokate Stivensai, gynėjas malonėtų paaiškinti, ko čia atsilankė?

STIVENSAS. Jūsų žmona jau sakė. Atėjau atsisveikinti.

GOVENAS. Puiku! Tik atsisveikindami dar išmeskim po burnelę, kaip įprasta. O paskui jūs išeisite. (*Paima iš Stivenso taurę ir grįžta prie stalo*)

TEMPLĖ (*nė neparagavusi viskio, padeda stiklą ant padėklo*). Žinoma. Jis, beje, ir nemanė užtrukti - gerė net palto nenusivilkęs.

GOVENAS (*išsitraukia iš kišenės butelį ir maišo Stivensui viskį su vandeniu*). Jeigu jis galėjo teisme, su mantija, pakelti ranką priesaikai ir ginti negrę, nužudžiusią jo dukterėčią, tai kodėl, jau vilkėdamas paprastu vilnoniu paltu, jis negalėtų ištiesti rankos, kad susidaužtų su nužudytos mergaitės motina?! (*Templė krūpteli*) Žinau, Temple, turėčiau valdytis. Bet gal verčiau pasikalbėkim ir išliekim

viską, kas guli ant širdies, kad turėtume nors valandėlę ramybės, nors valandėlę...

TEMPLĖ (*įdėmiai stebi ne Goveną, o Stivensą, kuris irgi rimtai, nenuleisdamas akių, žiūri į ją*). Ką gi, pasikalbėkim patogiai susėdę. Tikiuosi, dėdė Stivensas susidauš ir su tavim, brangusis.

GOVENAS (*pilstydamas viską*). Žinoma, susidauš. Kas jam? Pagaliau ko jam gailėtis tėvo? Pagal įstatymą vyrai neturėtų kentėti. Įstatymas gaili tik moterų ir vaikų, ypač moterų, o labiausiai prostitučių, juodaodžių narkomanių, kurios žudo baltųjų vaikus. (*Paduoda stiklą Stivensui*) Tai kodėl gi advokatas Stivensas, gynėjas, turėtų gailėtis vyro ar moters, kurie tik per atsitiktinumą yra jo giminaičiai ir nužudyto kūdikio tėvai?

TEMPLĖ (*griežtai*). Liaukis, Govenai!

GOVENAS. Atleisk! (*Atsisuka į ją ir mato, kad jos rankose nėra stiklo*) Tu negerai?

TEMPLĖ. Ačiū, ne. Norėčiau pieno!

GOVENAS. Pieno? Puiku. Žinoma, karšto?

TEMPLĖ. Taip, jei galima.

GOVENAS. Prašom. Net puodą užkaičiau, kai buvau nuėjęs gėrimų. Kaip matai, aš viską apgalvoju. (*Eina valgo-mojo link*) Beje, neišleisk dėdės, kol grįšiu. Jei reikės, užrakink duris. (*Išeina*)

Templė su Stivensu nėra krust, kol išgirsta, kaip trinkteli virtuvės durys

TEMPLĖ (*skubiai, griežtai*). Ką jūs žinote? (*Dar skubiau*) Tik nemeluokit! Matote, kad nėra laiko!

STIVENSAS. Nėra laiko? Kodėl? Todėl, kad vakare išskrenda jūsų lėktuvas? O Nensė turi laiko. Keturi mėnesiai, iki pat kovo... Nes ją pakars tik kovo tryliką.

TEMPLĖ. Jūs puikiai suprantate, ką noriu pasakyti... Jūs, jos advokatas, kasdien su ja matėtės... Negrė ir jūs, balta-

sis... Galėjote priversti ją kalbėti. Pagrasinęs. Papirkęs kokaino žiupsneliu ar gurkšniu alkoholio. *(Staiga nutyla ir su nuostaba ar neviltim įdėmiai žiūri Stivensoi tiesiai į akis; toliau kalba vos girdimu balsu)* Dieve mano! Nejaugi ji nieko jums nepasakė? Netikiu. Vadinasi, jūs nieko nežinote ir aš pati turiu viską papasakot? Ne, sunku patikėti... Neįmanoma...

STIVENSAS. Neįmanoma? Iš tikrųjų? Ne, ji man daugiau nieko nepasakė.

TEMPLĖ. Netikiu. Betgi tai nesvarbu. Ką jūs manote žinaš? Nesvarbu iš kur. Tik pasakykit, kaip, jūsų nuomone, viskas atsitiko.

STIVENSAS. Tą naktį pas jus buvo vyriškis.

TEMPLĖ *(klausio, kas dedasi virtuvėje, paskui žengia žingsnį Stivenso link)*. O ne, tą naktį pas mane nebuvo jokio vyriškio. Aš neigsiu, suprantate? Sakiau, nieko iš manęs neišpešit. Žinoma, jūs galėtumėt nusitempti mane į teismą, prisaikdinti. Nors jūsų prisiekusieji tarėjai ne per labiausiai apsidžiaugtų tokiu eksperimentu su kančios prislėgta motina. Bet jūs kuo puikiausiai galėjote tai padaryti savo malonumui. *(Kitu tonu)* Atleiskite, dėde Gevinai. Man labai gaila. Pats matote, jog neįmanoma, aš negaliu kalbėti. Ne! Aš niekad o niekad negalėsiu apie tai kalbėti! *(Trinkteli virtuvės durys)* Aš jus paliksiu vienu du su Govenu. Taip, paliksiu vienu du. Užlipsiu į viršų ir lauksiu savo kambary. Kalbos turite per akis, nė kiek neabejoju. *(Nutyla)*

Įeina Govenas, nešinas mažyčių padėklėliu su stikline pieno. Prieina prie stalo

GOVENAS. Apie ką kalbėjote?

TEMPLĖ. Apie nieką. Pasakiau dėdei Gevinui, kad jo manieros tarytum anų laikų Virdžinijos džentelmenų, beje, ir jūsų, Govenai; matyt, paveldėjote iš protėvių... *(Žiūri į juos)* Puikus paveldas. Einu, paruošiu Bakiui vonią ir vakarienę. *(Liečia ranka stiklinę, žiūri, ar karštas pienas, paima ją)* Ačiū, brangusis.

GOVENAS (*Stivensui*). Matote? Tiksliai tokios temperatūros, kokios reikėjo. Nuostabus aptarnavimas! Štai kaip mane išdresiravo! (*Staiga nutyla ir žiūri į Templę, kuri stovi kaip sukaustyta su stikline pieno rankoje. Jis prieina, pabučiuoja*)

Templė susigūžia bučiuojama. Paskui su stikline pieno eina į priėškambarį

TEMPLĖ (*Stivensui*). Iki pasimatymo, dėde Gevinai. Mūsų nebus iki birželio.

STIVENSAS. Gal iki kovo tryliktos?

TEMPLĖ. Ne, iki birželio. Bakis parašys judviem su Megi atviruką. Jei kartais sužinotumėt ką nors naujo, kas galėtų padėti Nensei ir būtų teisinga, ką nors, ką galėčiau paliudyti jos naudai, parašykite man. (*Pauzė*) Jei ką nors sužinosite, ko dar nežinot...

STIVENSAS. Jūs vienintelė man galite pasakyti, ko aš dar nežinau.

TEMPLĖ (*kiek patylėjusi*). Ne, ne aš, dėde Gevinai. Kodėl aš turėčiau kalbėti, kai kiti tyli? Jei kas trokšta nukeliauti į dausas, kodėl turėčiau sukliudyti? Labos nakties. (*Išsina, uždaro duris*)

Stivensas, labai susirūpinęs, rimtas, atsisuka ir padeda stiklą su viskiu ant padėklo

GOVENAS. Be galo malonu klausytis jūsų atviro ir draugiško pokalbio. Iškart matyti, kad giminaičiai myli vienas kitą ir neturi jokių paslapčių. (*Griežtai*) Gal išgersite viskį? Man dar reikia pavakarieniauti ir susikraut lagaminus.

STIVENSAS. O jūs savo nė nepalietėte. Išgerkite su manimi.

GOVENAS (*paima pilną stiklą*). O kodėl ne? Bet vis dėlto būtų geriau, kad išeitumėt ir leistumėt mums vieniems mėgautis atpildu, kerštu, kuriuo mums atlygino teismas už žuvusį vaiką.

STIVENSAS. Norėčiau, kad tai jus paguostų.

GOVENAS. Duok Dieve, kad taip būtų, duok Dieve. Kerštas! Akis už akį, ar ne? Kokie tušti žodžiai! Bet reikia prarasti akį, kad tai suprastum.

STIVENSAS. Jūs dar neatkeršijot. Reikia, kad Nensė mirtų.

GOVENAS. Tegul miršta. Nedidelis nuostolis... Gatvės mergšė, girtuoklė, juodaodė narkomanė...

STIVENSAS. Valkata, padugnė, buvo beviltiškai smukusi, kol vieną dieną ponai Stivensai, humaniškumo skatinami, ištraukė ją iš griovio ir padėjo išsikapstyti. (*Govenas nieko neatsako, tik tvirčiau suspaudžia stiklą. Stivensas stebi jį*) Ir štai atsidėkodama...

GOVENAS. Gana, Gevinai. Eikite namo. Arba po velnių. Kur akys veda, tik lauk iš čia!

STIVENSAS. Tuoju einu. (*Pauzė*) Govenai, ar jūs tikrai norite, kad Nensę pakartų?

GOVENAS. Aš? Ne. Man ji visai nerūpi. Aš net nepadaviau jos į teismą, neiškėliau ieškinio, kaip sakoma. Ir apskritai, ką aš turiu bendra su ta byla? Tik tai, kad mane laiko to nužudyto kūdikio tėvu... Velniai griebtų, argi tai viskis? (*Šveičia stiklą su viskiu į kibirėlį su ledais, čiumpa tuščią taurę ir pilasi viskio tiesiai iš butelio. Iš pradžių tyli, paskui pradeda juoktis; jis jau nebesitramdo, ir jo juokas kone isteriškas, jis vis pilasi ir pilasi viskio į sklidingą taurę. Bet Stivensas ištiesia ranką ir, pagriebęs butelį, sulaiko Goveną*)

STIVENSAS. Liaukitės! Tuoj pat liaukitės! (*Atima iš Govenos butelį, pastato ant stalo, paima sklidingą taurę, nupila dalį viskio į kitą stiklą ir paduoda Govenui*)

Govenas paima taurę, nustoja juoktis, susitvardo

GOVENAS (*laiko rankoje taurę, bet negeria*). Aštuonerius metus! Aštuonerius metus nė lašo alkoholio, ir štai atpildas! Šlykšti negrė nužudo mano kūdikį ir net nebando

bėgti: koks policininkas ar kas kitas būtų nušovęs ją kaip pasiutusį šunį. Suprantate? Aštuonerius metus nė lašo alkoholio, ir štai atpildas už mano santūrumą, gavau ko vertas už savo dorą gyvenimą. Štai mes ir kvit! Galiu vėl pradėti gert. Bet aš nebenoriu gerti! Tai nors galiu juoktis, ar ne? Juk yra ko! Kad ir nenorėdamas, įsivėliau į tą istoriją. Teko sumokėti, bet ne per brangiausiai. Turėjau du vaikus, o užmokesčio paėmė tik vieną. Vienas negyvas kūdikis ir viena negrė, kurią viešai pakars - štai ir visas mano užmokestis.

STIVENSAS. Už ką?

GOVENAS. Už praeitį. Už beprotystę. Už išgertuves. Tada, prieš aštuonerius metus. Už bailumą, jei norit. O taip, yra ko juoktis. Tik ne taip linksmai, ne taip garsiai, ar ne? Cit, tyliau! Nežadinkime senų laikų prisiminimų. Netrikdykime, kad ir panelės Dreik, panelės Templės Dreik, dabartinės ponios Stivens. Nežadinkime nei merginos, nei manęs, pramušgalvio. Ar tai bailumas? O kas gi daugiau? Bailumas - taikliausias žodis. Tik režia ausį. Tad sakysim paprasčiau - pervargimas.

STIVENSAS. Kas prisimena tą praeitį!

GOVENAS. Tikrai? O jūs, brangusis dėde, neprisimenate? Čia esantis Govenas Stivensas, išdresiruotas Virdžinijos džentelmenas, kuris net gerdamas išlieka džentelmenas, vieną dieną nusilaka kaip dešimt džentelmenų, pagrobia iš provincijos koledžo merginą, žinoma, nekaltą - o kaipgi kitaip? - ir vežasi į futbolo rungtynes. Pakeliui prisilaka kaip dvidešimt džentelmenų, suka iš kelio, prisiplaupia alkoholio kaip visas pulkas džentelmenų, sudaužo mašiną ir mirtinai nusigėręs praranda sąmonę. O tuo metu mergaitę, aišku, vis dar nekaltą, kaip pats suprantate, pagrobia kažkoks iškrypėlis ir uždaro viename Memfio bordelyje...
(*Neaiškiai kažką sumurma*)

STIVENSAS. Kaip?

GOVENAS. Deja, taip, šitai reikia vadinti bailumu, nors žodis ir negražiai skamba.

STIVENSAS. Bet juk paskui vedėte - ne iš bailumo.

GOVENAS. O, žinoma! Vesti merginą, kuri pabuvo viešnamyje, - tai bent mostas. Koks taurumas! Aukšta klasė! Kaip dera tikram riteriui iš Virdžinijos! Kur ten! Pasirodžiau kilnesnis už visą kuopą džentelmenų!

STIVENSAS. Ką gi, iš tiesų pasielgėte kaip džentelmenas. Bet, Govenai, aš gerai neišgirdau. Uždaro viešnamyje, o paskui...

GOVENAS (*stverdamas Stivenso stiklą*). Lauk tas pamazgas.

STIVENSAS (*atitraukia stiklą*). Ką sakėt apie vienos įstaiigos kalinę?

GOVENAS. Tai, ką girdėjote, ir nieko daugiau.

STIVENSAS. Jūs, rodos, pridūrėte: "Ir jai ten patiko"? (*Idėmiai žiūri vienas į kitą*) Ar tai šito jūs jai niekad neatleisite? Ne, jūs niekada nepamiršite, nesuprasite, neišpirksite, kad ji netyčia tapo baisių jūsų gyvenimo valandų priežastimi, jūs dar iki šiol be paliovos galvojat ir galvojat apie tai. Bet ar ne labiausiai, ir vien dėl to, jūs negalite jai atleisti, kad ji nesikankino, priešingai, patyrė ten malonumą? Ar ne dėl to, kad praradote ne tik laisvę, bet ir vyrišką orumą, žmonos pagarbą, net vaiką, kad sumokėjęt tokią baisią kainą, o ji pati nieko neprarado, dėl nieko nesigaili ir net nesijaučia nukentėjusi? Argi dėl to, Govenai, argi dėl to turi mirti ta vargšė paklydėlė negrė?

GOVENAS. Nešdinkitės iš čia!

STIVENSAS. Jei dėl to - paleiskite sau kulką į smilkinį! Bent liausitės atrajojęs tai, ko nepajėgiate užmiršti. Nusizudykit, ir jūsų niekada nebekamuos prisiminimai, ir nebešokinėsite vidury nakties iš miego, apsipylęs prakaitu, nes jūs nenorite, nes jūs negalite atsikratyti tų prisiminimų. Arba bent kartą pažiūrėkite tiesai į akis. Ir papasakokite man, kas atsitiko tą mėnesį, kai beprotis laikė ją įkalinę Memfio viešnamyje. kažkas atsitiko, ko nežino niekas, tik judu, o gal net ji viena.

GOVENAS (*nenuleisdamas akių nuo Stivenso, neskubėdamas pastato stiklą su viskiu ant padėklo, paima butelį ir pakelis virš galvos. Iš atkimšto butelio viskis liejasi per ranką ant grindų. Govenas tarsi nieko nemato. Neaiškiai, kimiu balsu murma*). Padėk man, Kristau! Padėk man, Kristau!

Pauzė. Stivensas neskubėdamas padeda savo stiklą ant padėklo, apsigrežia, eidamas pro sofą, pasiima skrybėlę ir išeina. Govenas dar stovi valandėlę su tuščiu buteliu rankoje. Paskui giliai atsidūsta, dusliai sukukčioja ir, rodos, atsipeikėja, pastato tuščią butelį ant padėklo, pamato savo nepalietą stiklą, paima jį, valandėlę laiko pakėlęs, paskui apsisuka ir sviedžia jį į židinį; stiklas sudūžta, atsitrenkęs į įkaitusią dujinę pakurą. Šviesa užgesa

TREČIAS PAVEIKSLAS

Stivensų svetainė. Kovo 11-oji. 10 valanda vakaro. Kambarys lygiai toks pat, koks buvo prieš keturis mėnesius. Tik dabar dega stalinė lempa ir sofa perstatyta - pasukta į publiką. Valgomojo durys uždarytos. Dešiniajame kampe, ant mažo apskrito staliuko, telefonas. Atsidaro prieškambario durys. Įeina Templė, paskui ją Stivensas. Ji su ilgu peniuaru, plaukai perrišti kaspinu, lyg ruoštųsi gulti. Stivensas su paltu ir skrybėle. Ji įeina ir sustoja. Jis irgi

TEMPLĖ. Netrankykit durų, Bakis miega vaikų kambary.

STIVENSAS. Atsivežėte Bakį?

TEMPLĖ. Taip.

STIVENSAS. Ir jis miega t a m e kambaryje?..

TEMPLĖ. Taip.

STIVENSAS. Geriau jo čia nebūtų.

TEMPLĖ. Jis čia.

STIVENSAS (*žiūrėdamas į ją*). Tai šantažas, Temple. Jūs tyčia jį atsivežėt. Bet mes vis tiek pasikalbėsime.

TEMPLĖ. Šantažas? O kodėl ne? Kodėl moteris negali gindamasi prisidengti vaiku?

STIVENSAS. Tai kodėl grįžote iš Kalifornijos?

TEMPLĖ. Kad atgaučiau ramybę. (*Eina prie stalo*) O jos kaip nėra, taip nėra. Tikite sutapimais?

STIVENSAS. Galiu patikėti.

TEMPLĖ (*paima nuo stalo sulankstytą telegramą ir išskleidžia*). Kovo šeštą dieną jūs man atsiuntėte telegramą: "Iki kovo tryliktos liko savaitė. Taškas. O kur važiuosite paskui?" (*Sulanksto telegramą. Stivensas ją stebi*)

STIVENSAS. Tai kas? Šiandien vienuolikta. Tai ir yra sutapimas?

TEMPLĖ. Ne. Sutapimas štai kur. (*Ji atsisėda, sviedžia telegramą ant stalo ir atsisuka į Stivensą*) Kovo šeštą, popiet, mudu su Bakiu buvom plažėje. Aš skaičiau, tai yra bandžiau skaityti, norėdama užmiršti tą telegramą, o jis žaidžia, čiauška. Ir staiga klausia: "Mamyte, ar Kalifornija toli nuo Džefersono?" Neatsitraukdama nuo knygos, atsakau: "Taip, brangusis". - "O kiek mes čia dar būsim?" - vėl klausia jis. "Kol atsibos, brangusis", - atsakiau. Tada jis pažiūrėjo į mane ir meiliai paklausė: "Būsim čia, kol pakars Nensė?" Turėjau iš anksto numatyti tokį klausimą: parengti atsakymą. Dabar jau buvo per vėlu. "Taip, brangusis", - atsakiau, nesugalvojusi nieko kita. Tada jis paklausė, ko paprastai klausia visi vaikai: "O paskui, mamyte, kur važiuosime paskui?" Visiškai kaip jūs. "O kur važiuosite paskui?" Štai ir grįžom pirmu lėktuvu. Daviau Goveniui migdomųjų, paguldžiau, tikiuosi, kad dabar miega, ir paskambinau jums. Na, ką jūs pasakysite?

STIVENSAS. Nieko.

TEMPLĖ. Gerai. Dėi Dievo meilės, pakalbėkime apie ką kita. (*Prieina prie kėdės*) Aš esu čia, nesvarbu, per kieno

malonę. Ko išgertumėt? Viskio? (*Bet ji nieko jam nesiūlo ir nelaukia jo atsakymo*) Vadinasi, reikia gelbėti Nensę! Jūs privertėt mane sugrįžti, tiesą sakant, judu su Bakiu privertėt mane sugrįžti; jūs manote, kad aš žinau kažką, ko dar nepasakiau. Bet kodėl jūs manote, kad esama kažko, ko aš dar nepasakiau?

STIVENSAS. Todėl, kad grįžote iš Kalifornijos...

TEMPLĖ. Per menka priežastis. O dar kodėl?

STIVENSAS. Todėl, kad jūs visą laiką buvote ten...

*Templė nosisukusi graibo ranka po stalą, apčiuo-
pia pakelį cigarečių, paima vieną cigaretę, ta pa-
čia ranka sugraibo žiebtuvėlį ir susideda viską sau
ant kelių*

...salėje, kur vyko teismas, priešais teisėjus kiekvieną dieną. Dienų dienas, nuo pat proceso pradžios...

TEMPLĖ (*vis dar nežiūrėdama į jį, įsikanda cigaretę ir kalba visiškai abejingai, o cigaretė šokinėja sulig kiekvienu skiemeniu*). Argi aš nebuvaу sopulingoji motina?..

STIVENSAS. Taip, sopulingoji motina...

TEMPLĖ. ...kuri atėjo mėgautis kerštu kaip kokia tigrė, trokštanti kraujo, sukniubusi prie savo kūdikio lavono...

STIVENSAS. Bet sopulingosios motinos širdy per ankšta ir skausmui, ir kerštui. Kaip ji galėtų išvert žiūrėdama į tą, kuri nužudė jos kūdikį?

*Templė įžiebia žiebtuvėlį, užsidega cigaretę, pade-
da žiebtuvėlį ant stalo. Stivensas pasilenkia ir pa-
stumia jai peleninę*

TEMPLĖ. Ačiū. Klausykite, Gevinai. Argi tai svarbu, kad kažką žinau, arba jūs manote, kad žinau. Mums net nepravers tas žinojimas. Mums reikia vienintelio dalyko - pažymėjimo, priesaika patvirtinto liudytojų parodymo, kad ji beprotė... Jau seniai beprotė...

STIVENSAS. Galvojau apie tai. Bet dabar per vėlu. Gal prieš kokius penkis mėnesius... Nuosprendis jau paskelb-

tas. Ji pripažinta kalta ir nuteista. Pagal įstatymą Nensės Menigo nebėra tarp gyvųjų.

TEMPLĖ. Net jeigu parašyčiau pareiškimą?

STIVENSAS. O ką jūs parašytumėte tame pareiškime?

TEMPLĖ. Jūs pasakysite, ką reikia parašyti. Jūs gi advokatas, nors ir nesugebėjote išgelbėti savo ginamosios. O jeigu nieko nesugalvosite, parašysiu seniai žinojusi, kad ji beprotė. Jeigu tai sakau aš, motina, kas išdrįs suabejoti?

STIVENSAS. O teismo įžeidimas?

TEMPLĖ. Koks įžeidimas?

STIVENSAS. Kaip jūs manote: nusikaltėlė nuteista, o svarbiausias kaltinimo liudytojas, girdite - kaltinimo, ateina ir pareiškia, kad įvyko klaida ir bylą reikia peržiūrėti!

TEMPLĖ (*ramiai*). Pasakykite jiems, ką tik norit: jog pamiršau, jog persigalvojau, jog prokuroras papirko mane, kad tylėčiau...

STIVENSAS. Temple!

TEMPLĖ. Pasakykite jiems, kad motina, kurios vaiką pasmaugė lopšyje, dar ne tiek gali kerštaudama. Bet, sulaukusi keršto valandos, ji suprato, kad negali keršyt iki galo, paaugoti žmogaus gyvybės, nors tas žmogus - tik juodaodė prostitutė.

STIVENSAS (*žiūri į ją, po pauzės sako*). Vadinasi, jūs nenorite, kad ji mirtų?

TEMPLĖ. Aš jau pasakiau. Liaukitės, dėl Dievo meilės. Argi aš prašau neįmanomo dalyko?

STIVENSAS. Vadinasi, Temple Dreik nori išgelbėti Nensę?

TEMPLĖ. Ponia Stivens nori ją išgelbėti. (*Rūkydama atkakliai žiūri į ją. Lėtai išsiima iš burnos cigaretę ir, nenuleisdama nuo Stivenso akių, gesina ją peleninėje*)

STIVENSAS. Gerai. Mes nueiname ir, davę priesaiką, pareiškiame, kad žmogžudė nusikaltimo metu buvo išprotėjusi.

TEMPLĖ. Taip. Ir galbūt tada...

STIVENSAS. O kur įrodymai?

TEMPLĖ. Įrodymai?

STIVENSAS. Kokių pateiksite įrodymų?

TEMPLĖ. Iš kur aš žinau? O kokie paprastai pateikiami? Kaip reikia surašyt parodymus, kad jie galiotų? (*Nutyla, įdėmiai žiūri į Stivensą; jis tylėdamas stebi ją, kol pagaliau pasigirsta Templės atodūsis, kone dejonė*) Na, ko jūs dar norėtumėt? Ko jums dar ne gana?

STIVENSAS (*ramiai*). Noriu žinoti tiesą. Kad parodymai galiotų, jie turi būti teisingi.

TEMPLĖ. Tiesa? Mes bandome gelbėti nuteistą žmogžudę, kurios advokatas jau prisipažino pralaimėjęs. Kuo čia dėta tiesa? (*Skubiai, su kartėliu*) M e s! Nieko panašaus, aš, vien aš, nužudyto kūdikio motina, bandau ją gelbėti! Ne jūs, advokatas Stivensas, o aš, ponია Stivens, motina! Bet, tikiuosi, jūs nemanote, kad aš pasiruošusi dėl jos padaryti viską? Viską!

STIVENSAS. Jūs padarysite viską, išskyrus vienintelį dalyką, nors tik šitai ir galėtų išgelbėti Nensę. Pamiškim, kad ji mirs. Na, ir kas čia tokio? Keletas abejotinos vertės faktų arba melagingi parodymai, pridengti priesaika, gali išgelbėti žmogų nuo mirties. Mirtis - niekas. Baisi tik neteisybė. Ir tik tiesa gali grumtis su neteisybe. Tiesa arba meilė.

TEMPLĖ (*žiauriai*). Meilė! O Dieve! Meilė!

STIVENSAS. Jei norite, vadinkite tai gailestingumu. Arba drąsa. Arba garbe, arba paprasčiausiai - teise į miegą.

TEMPLĖ. Jūs man kalbate apie miegą, o aš jau šešerius metus... Ak, palikite mane ramybėj!

STIVENSAS. Temple, gindamas Nensę, aš stojau prieš savo gimines, prieš visus jus, kuriuos myliu, gyniau ją teisingumo vardan. Bet mirties nuosprendis nėra teisingumas. Tik iš jūsų vienos, anų laikų Templės Dreik, aš laikiu šito teisingumo.

TEMPLĖ. O aš jums sakau, kad nereikalinga nei tiesa, nei teisingumas, aš niekuo negaliu jums padėti. Kai kreipsitės į aukščiausiąjį teismą, jums prireiks ne tiesos - ja niekas nepatikės, o tik svarių parodymų prisiekus, parodymų, kurių joks teismas negalėtų paneigti.

STIVENSAS. Mes nesikreipsim į aukščiausiąjį teismą. (*Templė žiūri įsmeigusi akis*) Per vėlu. Jeigu tai būtų įmanoma, būčiau tai padaręs prieš keturis mėnesius. Eisime pas gubernatorių. Tuojau pat!

TEMPLĖ. Pas gubernatorių?

STIVENSAS. Taip. Aš jį pažįstu. Jis mus išklausys. Bet ir tai nėra tikra, kad jo galioj dabar išgelbėti Nensę.

TEMPLĖ. Tai ko tada eiti pas jį? Ko?

STIVENSAS. Aš jau sakiau. Dėl tiesos.

TEMPLĖ. Tik dėl tokios niekingos priežasties? Tik dėl to, kad toji tiesa būtų pasakyta - aiškiai, garsiai ir reikiamu žodžių skaičiumi? Tik dėl to, kad ji būtų pasakyta ir išklaudyta? Kad kažkas, beje, visai nesvarbu kas, ją išgirstų, kad koks nors prašalaitis, kuriam mūsų reikalai visai nerūpi, išgirstų tuos žodžius vien todėl, kad turi ausis? Na, tai baikite savo kilnų pamokslą ir pasakykite, ką aš turiu kalbėti dėl savo dvasios ramybės?

STIVENSAS. Jau pasakiau. Aš jau pasakiau, ką jūs turite kalbėti, kad atgautumėte teisę miegoti.

TEMPLĖ. O aš atsakiau, kad štai jau šešeri metai, kai nebeskiriu miego nuo nemigos, nakties nuo dienos. (*Žiūri jam į akis. Jis nieko nesako, tik žiūri į ją. Ji kiek svarsto, paskui parodo vaikų kambario duris ir prislopina balsą*) Puikiai žinote, kad aš negaliu kalbėti: tegu vaikas, kuris ten miega, ir toliau ramiai gyvena. Aš atsivežiau jį, kad jūs pagalvotumėt apie jį ir jo ramybę. Bet jūs norite ir iš jo atimti miegą.

STIVENSAS. Jis miegos, jei jūs pati atgausit miegą.

TEMPLĖ. Nemanau. Geriausia Bakio ramybei ir jo ateities

miegui, jeigu jo sesers žudikė bus pakarta ir viskas nu-grims užmarštin.

STIVENSAS. Ir nesvarbu, kokiom priemonėm ir koku melu?

TEMPLĖ. Melas mirė kartu su praeitim.

STIVENSAS. Netikite tuo, ką sakot.

Templė grįžta prie stalo, užsidega cigaretę ir ryž-tingai atsisuka į Stivensą

TEMPLĖ. Ką gi, pirmyn! Smokite. Laukiu klausimo.

STIVENSAS. Kas tasai vyriškis, kuris tą naktį buvo pas jus?

TEMPLĖ. Govenas, mano vyras.

STIVENSAS. Govenas nebuvo namie. Šeštą valandą ryto jis su Bakiu išvyko į Naująjį Orleaną. *(Jiedu žiūri vienas į kitą)* Govenas pats netyčia jus išdavė. Aš supratau, jūs sugalvojote tą kelionę, kad judviejų tą naktį nebūtų namie. Tiktai stebiuosi, kad neišsiuntėt ir Nensės. *(Jis nutyla, lyg staiga supratęs)* Palaukite, jūs norėjot ją išsiųsti, bandėte išsiųsti, bet ji nesutiko. Taip, esu tuo tikras. Kas tasai vyriškis?

TEMPLĖ. Pirmiausia įrodykite, kad jis buvo.

STIVENSAS. Negaliu. Nensė griežtai atsisakė kalbėti apie tą naktį.

TEMPLĖ. Atsisakė? Tada klausykite, atidžiai klausykite, ką pasakysiu. *(Ji stovi įsitempusi, žiūrėdama jam tiesiai į akis)* Templė Dreik mirė. Ta mergaitė, anų laikų Templė Dreik, mirė šešeriais metais anksčiau už Nensę Menigo. Ir jeigu Nensės Menigo niekas kitas negali išgelbėti iš kartuvių - tepadeda jai Dievas! O dabar nešdinkitės lauk! *(Jdėmiai žiūri į jį)*

Pauzė. Stivensas atsistoja, nenuleisdamas nuo Templės akių, ji irgi žiūri į jį įsmeigusi akis. Paskui jis pasuka durų link

TEMPLĖ. Labos nakties.

STIVENSAS (po trumpos pauzės). Jeigu apsigalvosite, paskambinkite man. Bet atsiminkite, mirties baudmė bus įvykdyta po dviejų dienų. Labos nakties! (Grįžta prie kėdės, pasiima paltą, skrybėlę ir išeina pro prieškambario duris)

Stivensui išėjus, duryse kuo ramiausiai pasirodo Govenas, vienmarškinis, be kaklaraiščio, prasegta apykakle. Žiūri į Templę. Ji stipriai suspaudžia rankomis veidą, valandėlę stovi nejudėdama, paskui nuleidžia rankas ir ryžtingai eina prie telefono. Govenas vis stebi ją. Templė pakelia ragelį

TEMPLĖ (telefonu). Prašom trys šimtai dvidešimt devintą.

Govenas ji dar nemato. Jis prieina, kažką laikydamas kumštyje. Kai numeris atsako, stovi kaip tik už jos nugaros

TEMPLĖ. Alio, norėčiau pasikalbėti su Gevinu Stivensu... Taip, žinau, bet jis tuoj sugrįš. Kai tik pareis, malonėkite pasakyti, kad paskambintų poniai...

Govenas pačiumpa Templę už rankos, kurioje ji laiko ragelį, ir nutraukia pokalbį. Kita ranka sviedžia ant stalo vaistų tūbelę

GOVENAS. Štai tavo migdomieji. Kodėl nieko nepasakoji apie vyriškį, kuris, anot Gevino, buvo čia tą naktį? Drąsiau! Tau juk visai nesunku. Gali, pavyzdžiui, pasakyti, kad tai buvo Bakio dėdė, apie kurį buvai pamiršusi man papasakoti.

TEMPLĖ (iš karto sutrinka, bet netrukus atgauna išorinę ramybę). Ar tikėtum, jei pasakyčiau, kad nieko nebuvo?

GOVENAS. Na, žinoma! Patikėčiau viskuo, ką sakytum. Aš visada tavimi tikėjau, ar ne tiesa, ir štai dabar mes aklaivietėje. Iki šiol netgi tikėjau, kad man pačiam šovė į galvą ta nuostabi mintis - pažuvaut Naujajam Orleane. Ir dabar tebetikėčiau, jei nebūčiau taip netaktiškai pasiklausęs jūsų mielo pokalbio ir jei dėdė Gevinas, nors ir netyčia, nebūtų manęs painformavęs. Visi, be abejonės, viską žino, tik ne aš. Ir labai gerai. Malonu galvoti, kad

vienas esi toks kvailas, vienintelis... Ką gi, ačiū ir už tai. Bet vis dėlto pasistenk nors kartą gyvenime, šį vakarą, kalbėti tiesą. Gal Gevinas teisus, gal jis bendrauja ne su mano žmona, o su kažkokia Temple, - mudu ją gerai pažįstame, ji grįžta iš anų laikų, ar ne? Gal tas vyriškis, kuris, tarkim, buvo čia ir kaip tik tą vakarą, pravažiuodamas, atsitiktinai atsidūrė mūsų mieste, ir yra tikrasis Bakio tėvas, maloningai leidęs man pagalvoti, kad berniukas mano sūnus...

TEMPLE (*grįžteli į vaikų kambarį*). Govenai, nutilk!

GOVENAS. Ne, ne, nebijok. Nesijaudink, aš netriukšmausiu. Aš nemušiu tavęs. Niekados dar nesu mušęs moters, niekados, net kekšės, juk žinai, net Memfio kekšės ar buvusios Memfio kekšės. Tačiau, dėl Dievo meilės, yra žmonių, kurie mano, kad vyras gali mušti dviejų rūšių moteris: žmoną ir kekšę. Matai, kaip man pasiutusiai sekasi: vienu mostu galėčiau abiem užvožti. (*Nutyla, nusigręžia, stengiasi susitvardyti. Paskui sako pasikeitusiu balsu*) Gal norėtum ko nors išgerti?

TEMPLE (*labai įsitempusi*). Ne.

GOVENAS (*siūlydamas savo cigarettes*). Tai paimk cigaretę, daryk ką nors, nestovėk kaip įbesta.

Templė paima cigaretę ir laiko tarp pirštų, nuleidusi ranką; stovi kaip statula

GOVENAS. Vienas nulis mano naudai: susitvardžiau. Kalbėsime toliau. Žinoma, jei pajėgsime suprasti vienas kitą. Nepasakyčiau, kad taip paprasta. Šį vakarą sensacinę žinios byra kaip iš maišo. Nieko nuostabaus, kad nuo visos tos aukštuomenės kronikos svaigsta galva ir mudu negalime suprasti vienas kito. Net kalbėdami apie banaliausius dalykus, pavyzdžiui, kaip čia atsitiko, kad motina ir dora žmona staiga ima elgtis kaip iš apyvartos išėjusi paskutinė išjoda ir tampa savo kūdikio mirties priežastimi!

TEMPLE. Gerai. Tęskime šneką ir padarykime galą visoms paslaptims, kurias iki šiol nutylėdavom.

GOVENAS. Tikrai? Tu manai, kad galime padaryti galą? Tikrai manai, kad tai alga, kurios vieną dieną galėsi nebemokėti, paskutinis skatikas tavo skolos, kurios šiame pasaulyje niekas ir nepareikalaus; tu manai, kad galėtum nemokėti už tai, kas buvo tik mudviejų klaida? Nes tai buvo tik klaida, ar ne? Paprasčiausia klaida? Tad juokimės, dėl Dievo meilės. Ko nesijuoki? Juokis!

TEMPLĖ (*nebegalėdama tverti*). Gana, Govenai!

GOVENAS. Puiku. Duok man per veidą, uždrožk man, tada galbūt galėčiau trenkti atgal - ir tu vėl imtum man atleidinėti. Žinai, už ką: už viską. Pirmiausia už tą nusilakimą prieš aštuonerius metus, kai prisipliumpiau ne todėl, kad norėjau gerti, o dėl to, kad bijojau, - aš, koledžo pažiba, geriausias studentas, madingiausias vaikinys, Šarlotvilio universiteto klubo prezidentas, pažinojęs visas Niujorko arbatos salonų snobes, bijojau, kad nemokėsiu apsieiti su septyniolikmete provinciale iš Misisipio valstijos, kad nemokėsiu kalbėti su pienburne, kuri iki bakalauro egzaminų nebuvo net nosies iškišusi iš namų. Taip, nusigėriau, kad išdrįščiau prakalbinti tave, kad prišnekinčiau pabėgti iš to sumauto ekskursijų traukinio.

TEMPLĖ. Tu manęs netempei per jėgą!

GOVENAS. Ką?

TEMPLĖ. Tu manęs netempei per jėgą. Tu pasiūlei, ir aš mielai sutikau. Tu nesi atsakingas.

GOVENAS. Ar nenutilsi? Sakyk, ar nenutilsi? Aš esu atsakingas! Aš prisiimu kaltę! Taip, leisk man prisiimti kaltę, jeigu mes jau prašnekom apie tai. Leisk man vienam kamuotis į valias. Bet geriau ir tu pasikamuok, pajusi, koks tai malonumas. Paaimanuok dėl to, dėl ko, tavo manymu, krimtausi aš visus tuos aštuonerius metus: juk jei ne tu, gal būčiau vedęs gerą, rimtą, dorą merginą, kuri niekada nebūtų užsiliepsnojusi, jeigu jos vyras nebūtų pažadinęs aistros... (*Nutyla, užsidengia rankom veidą*) Ak, mes tikriausiai mylėjome vienas kitą, tikriausiai mylėjome. Argi tu neprisimeni?

TEMPLĖ. Taip.

GOVENAS. Kas taip?

TEMPLĖ. Tikriausiai mylėjome vienas kitą.

GOVENAS (*ištiesdamas jai ranką*). Eikš! Nestovėk taip toli nuo manęs.

TEMPLĖ (*nė nekrustelėjusi*). Ne.

GOVENAS (*atsipeikėjęs*). Puiku. Tai gausi, ko norėjai. Vadinasi, tą naktį mūsų namuose buvo vyriškis.

TEMPLĖ. Nebuvo.

GOVENAS (*nesiklausydamas*). Kadangi žino dėdė Gevinas, manyčiau, kad žino ir visas Džefersonas, aišku, tik ne aš. Bet niekaip nesuprantu, ką tas vyriškis turi bendra su žmogžudyste. Gal Nensė užtiko judu lovoje ir nužudė kūdikį iš pykčio ar seksualinio susijaudinimo, ar dar dėl ko nors panašaus. O gal ne Nensė? O gal judu, gyvuliškos aistros apimti, pamiršote iškelti kūdikį iš lovos, ir tos šlykštynės metu... Na, kaip? Matai, kiek visko prisigalvojau?

TEMPLĖ (*nesqmoningai purto galvą, tarytum isterijos prieuolio ištikta*). Ne, ne, ne...

GOVENAS. Ne, tikrai ne? Ar galiu tavim tikėti? Tai ištark tuos žodžius! Pasakyk, kad tą naktį pas tave nebuvo jokio vyriškio! (*Ji tyli*) Tai negali paneigti? (*Ji tyli*) Gerai. Šitaip geriau, jau aiškėja! Manau, tu nepasakojai Gevinui, kas atsitiko tą naktį. Aš irgi nenoriu nieko žinoti. Ir niekas kitas šito nesužinos. Aš draudžiu skambinti dėdei Gevinui. Tu neatskleisi tos paslapties nei gubernatoriui, nei kam kitam. Tu pati pasakei, geriau ir nepasakysi; jeigu Nensę išgelbėti gali tik tu, tepadeda jai Dievas. Supratai?

TEMPLĖ. Ne.

GOVENAS. Taip, supratai! Ir aš tau duosiu dar vieną šansą. Matai, aš kenčiu, kaip dera aukštuomenės žmogui. Ne tik nuolankiai sutinku nelaimės, kurias prakeiktas

dangus be galo maloningai siunčia ant mano galvos, bet netgi tuo naudojusi - o ką? - taurinu savo sielą, mokausi atleisti artimo kaltes. Tikras avinėlis, ar ne! Tai va, avinėlis mano turįs dar lašą kraujo, tu neatiduosi jo kaip mokesčio už tai, ką padarei. Tai va - tu nepakelsi telefono ragelio, ir vėl galėsime pradėti viską iš naujo. Jeigu pakelsi, aš išeinu visiems laikams. (*Templė lėtai atsisuka į telefoną*) Palauk. Per tuos šešerius metus bet kada būtum galėjusi sutvarkyti šituos reikalus. Dar ir dabar gali, tu laisva. Bet jei pakelsi ragelį ir paskambinsi dėdei Gevinui, bus per vėlu, tada išeisiu aš. Nori, kad išeičiau? (*Ji nieko neatsako*) Pasakyk, kad nepaskambinsi Gevinui, aš tavęs maldauju, pasakyk!

TEMPLĖ. Negaliu.

GOVENAS. Pasakyk, Temple! Kadaise mes mylėjom vienas kitą.

TEMPLĖ. Tikriausiai mylėjom.

GOVENAS. Tai įrodyk. Jei Nensė turi būti pakarta, tegul miršta. Jei tą naktį kas nors atsitiko, žino, tik ji, ji ir tu. Ir jeigu ji pati nenori pasakyti, kas atsitiko, jeigu ji nenori išsigelbėti, tai kodėl tu...

TEMPLĖ. Negaliu.

GOVENAS. Temple! (*Ji nusisuka ir greitai eina prie telefono. Govenas užbėga jai už akių ir padeda ranką ant ragelio*) Tu supratai, ką pasakiau. Aš išeisiu.

TEMPLĖ (*keistai ramiu balsu*). Prašau tavęs, Govenai, nuimk ranką.

Jiedu žiūri vienas į kitą. Jis atitraukia ranką. Templė paima ragelį, prisideda jį prie ausies, kiek palaukia žiūrėdama tiesiai prieš save ir sako:

Prašom trys šimtai dvidešimt devintą.

U ž d a n g a

A N T R A D A L I S

KETVIRTAS PAVEIKSLAS

Valstijos gubernatoriaus kabinetas. Vėlus kovo dvyliktosios vakaras, maždaug antra valanda nakties. Didžiulis, masyvus, lygus tuščias rašomasis stalas; ant jo tik peleninė ir telefonas. Už stalo sunkus krėslas su aukšta atrama. Ant sienos, virš krėslų, oficiali valstijos emblema - erelis, svarstyklės, gal koks lotyniškas posakis ant vėliavos. Priekyje, abipus stalo, du foteliai, kiek pakreipti vienas į kitą. Stalas užima pusę aukštesniosios scenos dešinėje, kaip teismas kairėje pirmame paveiksle.

Gubernatorius stovi už stalo po emblema; vidutinio amžiaus, kiek panašus į arkangelą Gabrielį. Atrodo ką tik ištrauktas iš lovos. Jis su chalatu, bet matyti marškinių apykaklė ir kaklaraištis, plaukai tvarkingai sušukuoti. Ką tik įėjo Temple su Stivensu. Temple apsirengusi, kaip ir antrame paveiksle, - tie patys kailiniai, ta pati skrybėlė, tas pats rankinukas. Stivensas - visai kaip trečiame paveiksle. Rankoje skrybėlė. Eina prie krėslų abipus rašomojo stalo

STIVENSAS. Ačiū, Henri, kad priėmėi mus.

GUBERNATORIUS. Sveiki atvykę. Sėskitės. (Templei, kuri sėdasi) Ar ponias Stivensas rūko?

STIVENS. Taip, ačiū.

Gubernatorius pasiūlo Templei cigaretę ir uždega. Paskui atsisėda į krėslą, padeda rankas ant stalo, neišleisdamas iš pirštų žiebtuvėlio. Stivensas atsisėda priešais Temple

GUBERNATORIUS. Mano bičiulis Gevinas pranešė telefonu, gerbiamoji, kad jūs norite pasakyti kažką labai svarbaus.

TEMPLĖ. Taip.

GUBERNATORIUS. Klausau.

TEMPLĖ. Nežinau, ką turiu pasakyti.

GUBERNATORIUS. Nesuprantu.

TEMPLĖ. Jeigu pasakytumėt, ką jūs jau žinote, tai žinočiau, ką dar turiu pasakyti.

GUBERNATORIUS. Jūs atvažiavote iš toli, gerbiamoji, ant-
rą valandą nakties. Matyt, ne be priežasties. Ir, be abe-
jonės, geriau už mane žinote, kas davė akstiną šitokiam
poelgiui.

TEMPLĖ. Žinau. Bet kalbėti apie tai labai sunku. Taip,
sunku. Norėčiau, kad padėtumėte man... na, kad nebūtų
taip sunku.

GUBERNATORIUS (*žiūri į ją*). Gerai. Papasakokite apie
Nensę Menigo. Rodos, tokia jos pavardė. O kaip ji rašo
ją paraidžiui?

TEMPLĖ. Ji nerašo savo pavardės. Ir negalėtų parašyti. Ji
beraštė. Jūs ją pakarsite kaip Menigo, bet ši pavardė
turbūt nėra tikroji. Kai ji bus pakarta, ši smulkmena
neteks prasmės.

GUBERNATORIUS. Ir vis dėlto papasakokite apie ją.

TEMPLĖ. Ką ten pasakosi apie ją, gal tik tiek, kad tai
buvo prostitutė ir narkomanė, kurią mudu su vyru ištrau-
kėm iš purvo ir padarėm savo vaikų aukle. Ji vieną iš jų
nužudė. Rytoj ją turi pakarti. Mes, tai yra jos advokatas
ir aš, atvažiavome pas jus prašyti, kad gelbėtumėt ją!

GUBERNATORIUS. Taip, viską žinau. Bet kam ją gelbėti?

TEMPLĖ. Kodėl aš prašau ją gelbėti, aš, nužudyto vaiko
motina? Todėl, kad jai atleidau! (*Gubernatorius atidžiai
stebi ją. Stivenas taip pat. Jie laukia. Ji atkakliai žiūri į
gubernatorių; jos žvilgsnyje ne iššūkis, bet paprasčiausia
savigny*) Todėl, kad ji beprotė! (*Gubernatorius stebi ją; ji
irgi žiūri į jį, godžiai rūkydama cigaretę*) Suprantu. Jus

domina kas kita. Jums, be abejo, įdomu, kodėl aš pasisamdžiau tokią moterį vaikų aukle. Ką gi! Tarkim, norėjau suteikti jai galimybę pasitaisyti. Juk ji irgi žmogus.

STIVENSAS. Ne, Temple, tai nėra tikroji priežastis.

TEMPLĖ (*paprastai*). Taip, tai nėra tikroji priežastis. Kodėl aš nesiliauju melavusi? Neturėtų būti sunku. Liautis meluoti juk tas pats, kaip liautis bėgti, liautis gerti, valgyti saldumynus, kai daugiau nebegali. Bet, matyt, meluoti niekadose negana. Gerai, pasakysiu tikrąją priežastį, kodėl pasisamdžiau Nensę. Todėl, kad man reikėjo turėti namuose žmogų, su kuriuo galėčiau pasikalbėti. (*Pauzė*) O dabar pasakysiu, kodėl man reikėjo kaip tik jos, kodėl išdidžioji aristokratė Temple Dreik-Stivens pasirinko tą negrę prostitutę ir tik su ja galėjo kalbėtis kaip lygi su lygia.

GUBERNATORIUS. Taip, pasakykite, kodėl.

TEMPLĖ (*užgesina peleninėj cigaretę ir atsitiesia; kalba šiurkščiu, kiek trūkinėjančiu balsu, bet išoriškai atrodo rami*). Prostitutę, narkomanę, smukusią, amžinai pasmerktą, kuri vieną dieną turėjo būti nuteista mirti kartuvėse už žmogžudystę; puolusią moterį, kurią bendrapiliečiai pastebėjo tik tada, kai, gulėdama griovyje, ji plūdo baltąjį, o tas spardė ją, taikydamas į dantis, kad užsičiauptų. Prisimenate, Gevinai? Kokia jo pavardė?

STIVENSAS. Pamiršau. Rodos, jis buvo banko kasininkas. (*Gubernatoriui*) Mėgo dėtis dorovingu. (*Templei*) Ar tai labai svarbu?

TEMPLĖ. Taip. Labai. Tą pirmadienį, iš pat ryto, tada, kai jis rakino banko duris, o už jo nugaros laukė geras pusšimtis žmonių, staiga pasirodė girta Nensė. Prasibrovusi pro minią, puolė tiesiai prie jo šaukdama: "Ei, baltasai, o kur tie mano du doleriai?" Kasininkas atsisuko ir ėmė ją mušti, partrenkė į purvą, spardė veidą, norėdamas nutildyti, o ji vis kartojo: "Kur tie mano du doleriai?", kol žmonės atsitokėjo ir atplėšė jį nuo tos kruvinos, išmuštais dantimis burnos, kuri be paliovos vėbleno: "Jūs esat

man skolingas du dolerius už aną kartą, prieš dvi savaites, ir paskui dar buvote..." (*Nutyla, valandėlę spaudžia rankomis veidą*) Ką gi, reikia viską pasakyti. Kur sustojau?

GUBERNATORIUS. Nensė kartojo: "Jūs esat man skolingas du dolerius..."

TEMPLĖ. Taip, du dolerius. Bet kam tiek žodžių? Geriau iškart išspsiausiu visą tiesą. (*Giliai įkvepia, lyg nerdama po vandeniu*) Du doleriai - Nensės Menigo tarifas. O aš gyvenau viešnamyje, kur užmokestis buvo daug didesnis. (*Tyla. Ji sėdi sustingusi ir žiūri į juos. Paskui nusijuokia*) Tokia prašmatni ponija, ir šitokia išpažintis? Va kokios mes, aukštuomenės damos. (*Tyla*) Štai ir įveikiau baimę. Dabar tik pirmyn, kelio atgal nėra. Tęskime. (*Tyla*) Ko jūs tylite? Padėkit man. Kalbėkite. Arba šaukite ant kiekvieno kampo tai, ką aš pasakiau, kad išgirstų visi, kas turi ausis; niekad o niekad nebūčiau patikėjusi, kad kas nors mane privers kalbėti, niekas, net mano kūdikio mirtis ir žmogžudės, niekingos negrės, egzekucija. (*Gubernatorius tylėdamas žiūri į ją. Ji kilsteli rankas, tarsi melsdama pasigailėti*) Na, ką aš dar turėčiau papasakoti? Po aštuonerių ramaus, saugaus, naujo gyvenimo metų? Ką dar turėčiau papasakoti, kad atšauktumėt nuosprendį ir mes galėtume grįžti namo, užmigti arba nors pasistengt užmigti? Tai ką aš dar turiu pasakyti, kaip dar labiau nusižeminti, kad sutiktumėte išklausti mano prašymą?

GUBERNATORIUS. Mirtis irgi žemina.

TEMPLĖ. Dabar mes kalbame ne apie mirtį. Mes kalbam apie gėdą. Nensė Menigo nejaučia gėdos. Ji tejaucia artėjant mirtį. Ir norėdama išvaduoti ją nuo tos trumpalaiinės ir visai beprasmiškos kančios, antrą valandą nakties atiteptiau pas jus Templeį Dreik su jos gėda.

STIVENSAS. Kalbėkite, Temple.

TEMPLĖ. Jis dar neatsakė į mano klausimą. (*Gubernatoriui*) Ką aš dar turiu papasakoti? Tik nesakykite, kad viską. Šitai man jau sakė!

GUBERNATORIUS. Pamėginsiu jums padėti. Aš žinau, kas buvo Templė Dreik. Mokinukė, kuri vieną rytą prieš aštuonerius metus kartu su savo draugėmis išvažiavo specialiu traukiniu į kitą koledžą, kur turėjo vykti futbolo rungtynės, ir kelionės metu dingo iš traukinio. Po pusantro mėnesio ji pasirodo Džefersone kaip liudytoja vieno žmogžudžio byloje. Ją pristatė advokatas, gynęs žmogų, kuris, kaip paaiškėjo, ją pagrobė ir visą tą laiką buvo įkalinęs.

TEMPLĖ. Nepamirškite - Memfio viešnamyje!

STIVENSAS. Valandėlę. Jeigu leisite, aš papasakosiu gubernatoriui, kaip viskas klostėsi. Jums bus lengviau. Tą dieną Templė pabėgo iš ekskursijos traukinio su vaikinui, kuris jos laukė vienoje stotelėje. Jie norėjo drauge važiuot į rungtynes. Bet vaikinai jau buvo išgėręs, manyčiau, dėl drąsos, norėdamas gerai pasirodyti. Jis dar trupučiuką gurkštelėjo, sudaužė savo mašiną ir pateko pas butlėgerius. Čia, gurkšnodamas viską, vaikinai mirtinai nusilakė, o tuo metu smuklėje įvyko žmogžudystė. Žmogžudys pagrobė Templę, kuri matė, kaip įvyko nusikaltimas, ir nugabeno ją į tuos minėtus Memfio namus. Štai ir viskas. Tik reikėtų pridurti, kad vaikinai su mašina, tas, kuris lydėjo Templę ir turėjo ją globoti, vėliau ją vedė, staiga vėl pasijutęs džentelmenu. Tai mano sūnėnas.

TEMPLĖ. Nekaltinkite jo. Aš pati norėjau pabėgti iš traukinio.

GUBERNATORIUS. Kodėl?

TEMPLĖ. Kodėl linkstama prie blogio? Matyt, todėl, kad uždraustas vaisius saldus ir jo labiausiai nori. O aš, turiu prisipažinti, labiau už viską mėgau blogį. Ir išvažiavau viena su tuo vaikinui, kuris, beje, ne taip jau man ir patiko.

STIVENSAS. Galimas dalykas. Bet jis privalėjo jus globoti.

TEMPLĖ (tvirtai). Užtat mane ir vedė. Kodėl jis turėtų du

kartus mokėt už tą patį daiktą? Juolab jei tas daiktas nėra net vieno užmokesčio vertas.

GUBERNATORIUS. Galiu kai ko paklausti? (*Templė žiūri į jį ir linkteli galva*) Kodėl jūs jo neatsivežėte?

TEMPLĖ. Ko?

GUBERNATORIUS. Savo vyro. Jūs prisiimate atsakomybę. Argi jam, irgi atsakingam, nederėtų būti čia, greta jūsų, kad viską galų gale išsiaiškintumėte ir drauge bandytumėte gelbėt Nensę Menigo?

TEMPLĖ. Ar mes iš tikrųjų susirinkome čia gelbėti Nensės? Nežinau, nebežinau. Man rodos, jog mes atvažiavome pas jus vidurnaktį, kad suteiktumėt man puikią progą sąžiningai kentėti. Suprantate, ką noriu pasakyti? Kentėti ne dėl ko nors, o tiesiog kentėti, kai kentėjimas tau būtinas kaip oras. Kuo čia dėtas mano vyras?

GUBERNATORIUS. Gal jis norėtų kentėti drauge su jumis, jei jis tikrai jūsų vyras?

TEMPLĖ. Dėl to jis būtų turėjęs viskuo dalytis su manim.

Žiūri vienas į kitą

GUBERNATORIUS. Jei teisingai supratau, jūs norite man pasakyti kažką tokio, ko jis nežino?

TEMPLĖ. Taip.

STIVENSAS. Verčiau būtumėt jam pasakiusi, Temple. Negalima pragyventi aštuonerius metus meluojant.

GUBERNATORIUS. Ar pasakytumėt, jei jis būtų čia?

Templė įdėmiai žiūri į gubernatorių, Stivensas krusteli, bet Templė neatkreipia dėmesio. Už Templės nugaros pasirodo Govenas, ji jo nemato. Jis stovi lango nišoje, paskui prisidengia užuolaida

Įsivaizduokite, kad jis čia, mano vietoj.

TEMPLĖ. Jis išvažiavo. Aš jo niekad jau nepamatysiu.

GUBERNATORIUS. O jeigu jis būtų čia, ar apie tai kalbėtų-mėt jam girdint?

TEMPLĖ. Taip, kalbėčiau! O dabar leiskite man pasakoti. *(Pauzė)* Malonėkite cigaretę. *(Gubernatorius paduoda ci-garetę, kurią ji, neužsidegusi, padeda ant peleninės. Tyla)* Taigi aš mačiau žmogžudystę, tiksliau - ne pačią žmog-žudystę, o jos atspindį, mačiau žmogžudį, kuris vadinosi Išverstakiu. Jis mane ir išsivežė į Memfį savo suklerusiu automobiliu. Žinau ir tai, kad turėjau rankas ir kojas, turėjau akis, kad galėjau šauktis pagalbos važiuodama pagrindine bet kokio miestelio gatve - aš to nepadariau. Nepadariau, o juk galėjau nevažiuot ir su Govenu, galė-jau sustabdyti kokį sunkvežimį ar automobilį, ir mane būtų nuvežę į artimiausią stotį ar mokyklą, ar tiesiai į namus ir atidavę į tėvo ar brolių rankas, - o jie puikiai žino, kas yra bloga ir kas gera. Bet aš to nepadariau. Ne. Aš, Templė, šito nepadariau. Gal ir nežinodama. kodėl pasirinkau blogį. Trumpai tariant, tylomis važiauvau su Išverstakiu, kuris vairavo susikaukęs, neišleisdamas iš dantų cigaretes.

STIVENSAS *(gubernatoriui)*. Taip, jis buvo šlykštus kaip pats blogis. Liesas, tamsaus gymio, tikras tarakonas - mažas, juodas ir piktas. Ir dar psichiškai nesveikas. Iškrypėlis, lytinis impotentas. Ji ir tai privalo jums pasakyti.

TEMPLĖ *(Stivensui)*. Brangusis dėde Gevinai! Taip, taip, aš ir tai pasakysiu! Klaiki nesėkmė! Negaliu pasiteisinti netgi tuo, kad neatsispyriau pagundai. Nors impotentai kartais traukia, ypač jei... Bet susigundė ne kūnas, mie-las, švelnus, silpnas kūnas. Aš pati likau su žmogžudžiu, tarsi nebūčiau galėjusi, ne, vis dėlto negalėjau, išsiskirti su juo. Jis atvežė mane į Memfį. Klusniaiėjau kartu. Jis mane uždarė į tą viešnamį Maniuelio gatvėje, kaip koks ispanas savo dešimtmetę žmoną į vienuolyną, kur šeimi-ninkauja moteris, skvarbiom akim, įžvalgesnė už motiną, ir juodaodė tarnaitė, kuri saugo duris išėjus šeimnininkei. O šeimnininkė eidavo ten, kur paprastai vaikščioja viešna-mių šeimnininkės: į policiją - sumokėti pabaudos ar papra-šyti protekcijos, ar į banką, ar į kitus viešnamius. Tos

popiečio valandos neprailgdavo, nes tada tarnaitė atrkindavo duris, ateidavo į mano kambarį, ir mes galėdavom (*sutrinka, paskui berte beria*) pasikalbėti. Turėjau daug kvėpalų, bet, suprantama, juos parinkdavo šeiminkė, jie nebuvo perdėm švelnūs, bet vis tiek jų turėjau. Išverstakis nupirko man kailinius, tik kur juos dėvėsi, jei negali nė kojos iškelti iš namų. Tai va, turėjau kailinius, daugybę peniuarų, apatinukų, kuriuos irgi parinkdavo Išverstakis, o jo skonis ne visada man patikdavo. Mat jis norėjo, kad būčiau patenkinta. Ne tik patenkinta - laiminga. Na dabar ir priėjome... (*Nutyla, ištisia ranką, paima nuo peleninės cigaretę, mato, kad neuždegta. Stivenas paima žiebtuvėlį, stojasi. Gubernatorius, nenuleisdamas akių nuo Templės, mosteli, kad sėdėtų. Stivenas stumteli žiebtuvėlį stalu Templei ir atsisėda. Templė užsidega cigaretę, užgesina žiebtuvėlį, padeda jį į vietą, bet, pirmą dūmą užtraukusi, padeda cigaretę į peleninę, vėl sėdi tiesi ir kalba toliau*) Kiekvieną akimirką galėjau pabėgti - nusiileisti nutekamuuju vamzdžiu. Bet šito nepadariau. Išėdavau iš kambario tik vėly vakarą, kai Išverstakis atvažiuodavo manęs dengta mašina, didumo sulig katafalku. Jis su šoferiu priekyje, aš su šeimininke ant užpakalinės sėdynės, ir spausdavom šešiasdešimt ar aštuoniasdešimt mylių per valandą raudonų žibintų apšviestom kvartalo gatvėm. Nieko kito, be tų žibintų, nemačiau tose gatvėse ir tame kvartale. Man net neleisdavo užėti pas kitas to namo moteris ar sėdėti su jomis po darbo ir klausytis, kaip jos plepa apie savo amatą, skaičiuodamos pinigus ar tingiai drybsodamos ant lovos ir laukdamos kliento. (*Patyli ir vėl ima pasakoti lyg sutrikusi ar nustebusi*) Tada prisimindavau mokyklos miegamąjį. Tas pats jaunų merginų kvapas, kai jos visos galvoja apie vyrus, nebūtinai apie tą ar kitą vyrą, o apie vyrą apskritai. Tik šitos moterys galvojo apie tai daug ramiau; jos sėdėdavo ant savo tuo tarpu dar tuščių lovų ir aptarinėdavo profesinius sunkumus. Bet aptarinėdavo ne su manim, nes aš kiaurą parą tūnodavau užrakinta kambary ir nieko neveikdavau, tiktai staipydavausi su savo kailiniais, ryškių spalvų kelnaitėmis ir perregimais peniuarais, ir niekas

manęs nematydavo, tik didelis, šešių pėdų aukščio veidrodis ir juodaodė tarnaitė, kuri juokdavosi, čiupinėdama apatinukų šilką, kai aš blaškydavosi po kambarį, visą laiką užrakinta, izoliuota, paslėpta nuo visų, tokia saugi nuodėmės ir paleistuvystės židiny, tarytum naro varpu per dvidešimt sieksnių nugramzdinta į jūros dugną. Matote, Išverstakis labai stengėsi, kad tik būčiau patenkinta. O man neužteko būti patenkintai. Aš troškau dar daugiau. Man trūks plyš reikėjo įsimylėti, kaip sakydavo mano seserys kekšės.

GUBERNATORIUS. Įsimylėti?

STIVENSAS. Taip. (*Gubernatorius žiūri į Templę, kuri tyli*) Ji nori papasakot apie vaikną, kurį Išverstakis...

TEMPLĖ (*Stivensui*). Nutilkit.

STIVENSAS. Ne, jūs nebepajėgsite. Turiu pagelbėti. Taip, tas Išverstakis pats atvedė tokį vaikną. Ir tas vaikinąs...

TEMPLĖ. Gevinai!

STIVENSAS. Tas vaikinąs garsėjo savo sluoksniuose Rudžio pavarde. Jis buvo priemiesčio naktinių klubų parankinis, kuris turėdavo išmesti lauk girtuoklius ir triukšmadarius. Klubas, priklausęs Išverstakiui, buvo jo štabas. Ir... (*Dvejoja, paskui Templei*) Ir Išverstakis atvedė į jūsų kambarį Rudį. (*Gubernatoriui*) Suprantate?

GUBERNATORIUS. Taip. Tik nesumoju, kodėl tas Išverstakis...

STIVENSAS. Reikėjo ją žūtbut pažeminti, sutraiškyti kaip vorą. Jis nepadarė jos prostitute. Ne, jis jos nepardavinėjo. Įžeistumėt, kaltindami ją tokia vulgarybe. Priešingai, jis buvo subtilus, tiesiog smaližius. Jis ją atidavė savo tarnui.

GUBERNATORIUS. Gevinai! Gal nebūtina pasakot tokius dalykus ponios Stivens akivaizdoje?

STIVENSAS. Būtina. Jūs dar ne viską žinote. O...

TEMPLĒ. Gana. Leiskite man kalbėti. Aš susitikau su tuo žmogum, Rudžiu, kaip - nesvarbu. Svarbu, kad jį įsimylėjau. Kokia tai buvo meilė, iki šiol dar nežinau, bet rašiau jam laiškus.

GUBERNATORIUS. Meilės laiškus?

TEMPLĒ. Ačiū jums. Ačiū už žodį "meilė", norėjau pasakyti. Taip, iš tiesų rašiau kaskart jo laukdama ir vėliau, kai jiedu būdavo išvykę, ir dar daugybę kartų, kai jie nepasirodydavo keletą dienų...

GUBERNATORIUS. Valandėlę. Jūs pasakėt: "Kai jiedu būdavo išvykę". (*Žiūri vienas į kitą. Templė tyli*) Jūs norite pasakyti, kad tas Išverstakis būdavo kambary, kai jūs su Rudžiu...

STIVENSAS. Taip. Dėl to jis ir vedžiodavosi Rudį. Štai ką aš turėjau galvoj, sakydamas "smaližius".

GUBERNATORIUS (*Templei*). Gerai. Pasakokite, ponias Stivens, ir baikime vieną kart. Kalbėjom apie laiškus.

TEMPLĒ. Apie laiškus. Taip. Tai buvo gražūs laiškai. Noriu pasakyti... gerai parašyti. (*Nenuleisdama akių nuo gubernatoriaus*) Bandau pasakyti ir nesiseka... Trumpai tariant, tai buvo tokie laiškai, kurių, nors ir prieš aštuonerius metus rašytų kitam vyriškiui, moteris nenorėtų rodyti savo vyrui, kad ir ką jis žinotų ir manytų apie brangiosios žmonos praeitį. (*Aiškiai prisiversdama*) Puikūs laiškai, ir, be abejonės, geresni, nei galėtum tikėtis iš debutantės. Jei būtumėt skaitęs, būtumėt stebėjęsis, iš kur septyniolikmerė moka tokių žodžių, tokių taiklių posakių... Man nereikėjo ilgai mokytis. Buvau gabi. (*Pauzė, šaltai*) Nebesatsimehu, kiek parašiau laiškų, bet ir vieno būtų pakakę. Viskas nuo to ir prasidėjo.

GUBERNATORIUS. Ir Nensės nusikaltimo priežastys glūdi čia? Iš tikrųjų? Papasakokite smulkiau.

TEMPLĒ. Taip. Juk puikiai žinote, kas yra šantažas. Laiškai išniro prieš porą metų. Kaip juos išpirkti? Templės Dreik tipo moteriai vienintelis būdas - duoti medžiagos kitai laiškų serijai...

STIVENSAS (*Templei, tyliai*). Taip, viskas nuo to ir prasi-dėjo, bet turite pasakyti gubernatoriui, kaip ši istorija klostėsi.

TEMPLĖ. Maniau, kad pasakiau. Parašiau tuos laiškus. Paskui žmogus, kuriam rašiau, mirė, o aš ištekėjau už kito, ir mano gyvenimas susitvarkė. Bent jau pati taip maniau. Pagimdžiau du vaikus, o norėdama turėti žmo-gų, su kuriuo galėčiau persimesti žodžių, pasisamdžiau kitą prostitutę, irgi metusią savo profesiją. Man atrodė, jog pamiršau tuos laiškus, ir štai jie vėl išplaukė į pavir-šių. Tada supratau, kad ne tik nepamiršau tų laiškų, bet ir netapau dora...

GUBERNATORIUS. O nuo ko mirė tas vaikinai, Rudis?

TEMPLĖ. Natūralia mirtim. Tai yra mirė taip, kaip miršta tokie žmonės. Jį nušovė iš mašinos tuo metu, kai jis sėlino skersgatviu anapus namo, ketindamas vamzdžiu užsiropšti pas mane. Mudu buvom paskyrę slaptą pasima-tymą, pirmą pasimatymą be Išverstakio žinios. Pirmą ir vienintelį kartą manėm jį apgavę. Norėjome būti vieni du, be Išverstakio. Vienui vieni po daugybės kartų, kai nebūdavom vieni. Pagaliau buvo išmušusi mudviejų mei-lės valanda. Juk jeigu yra meilė, tai prasmė jai suteikia tik abipusis tylus džiaugsmas, intymumas, visiškas atsida-vimas. Argi gali mylėtis žinodamas, kad esi nuogas? O žinai, kad esi nuogas, kai kas nors tuo metu stebi tave. Taigi mes norėjom būti vieni du, nors kartą, nors vieną vienintelį kartą, vieni du, pamiršę viską, kas trukdo mūsų meilei...

GUBERNATORIUS. Jūsų meilei? Rudis mylėjo jus?

TEMPLĖ. Mylėjo. Gal todėl, kad aš jį mylėjau, o jis šito nesitikėjo, kadangi niekada nebuvo apie tai nė pagalvo-jęs, net neįsivaizdavo, kad jo laukia sėkmė, tokia sėkmė, - tai jo žodžiai, - ir jis stovėdavo priešais mane, o šeimi-ninkas užpakaly jo, ir žiūrėdavo į mane virpėdamas, nes negalėjo kalbėti apie laiškus, kuriuos vogčia jam siunti-nėjau, negalėjo praverti burnos, nes puikiai žinojo, kad nesuvaldys balso, jo veidas būdavo toks iškalbingas, o

Išverstakis jo nematė. Taip, mes ir pasiskyrėm tą slaptą pasimatymą, kad bent kartą dviese išgyventume savo meilę, drįsčiau sakyti, mūsų medaus mėnesį... Tai va, jį nužudė tuo metu, kai jis vienas ėjo pas mane vieną! Jį nukepė tuo metu, kai jis galvojo tik apie mane, o aš apie jį, kai po valandėlės jis būtų buvęs su manimi, tam pačiam kambary. Užsirakinę duris, pagaliau mes vieni du, ir nieko daugiau... Ir štai viskas baigta. Tarsi niekad nebūtų buvę nei Rudžio, nei viešnamio, nei kekšių, nei Išverstakio. (*Ima greičiau kalbėti*) Paskui, kai Išverstakį pasodino už tą žmogžudystę, o vėliau nuteisė mirti, grįžau namo. Dabar jau viskam buvau abejinga - ir tėvui, ir broliams, laukiantiems manęs. O paskui praleidau metus Europoje, Paryžiuje. Ir ten dar buvau viskam abejinga.

STIVENSAS. Bet tą žiemą Govenas atvyko į Paryžių, ir jūs susituokėt.

TEMPLĖ (klusniai). Taip. Ambasadoje. Paskui priėmimas "Krijone". O ką jau kalbėt apie naują automobilį ir maurų stiliaus vilą Kap Fera? Žodžiu, visiška amerikoniškos praeities dezinfekcija! Bet, tiesą sakant, mes kitaip supratom dezinfekciją. Manėm, kad pakaks vedybų, pačios jų ceremonijos. Manėm, abu atsiklaupsim, tarsim: "Nusidėjome, Viešpatie" - ir bus ramybė, užmarštis, meilė, visa, ko iki šiol neturėjau. (*Kiek sutrinka, bet kaipmat susitvardo ir vėl berte beria žodžius*) Meilė... gal nėra visai tas žodis, bet manėm, kad mus jungia kažkas daugiau už meilę - tragedija, kuri mus surakino viena grandine, kai mes kentėjom vienas dėl kito. Be to, aš maniau, jog dar stipriau už nelaimę ir už meilę dvi būtybes jungia atleidimas. Taip, aš tikėjau abipusiu atleidimu. Bet štai kas - atleisti gal ir nesunku, kur kas sunkiau susitaikyti su tuo, kad tau atleista.

STIVENSAS. Ypač kai vyriškio savimeilė nežabota.

TEMPLĖ. Gevinai!

STIVENSAS. Pati gerai žinote: jūsų vyro tuštybė viską sugriovė. Kai subtilus Virdžinijos aristokratas pamiršta užsitrenkti tualetu duris ir kas nors jį ten užklumpa, kas

gi kenčia, jei ne jo tuštybė? Ne, atleisti - ne jo stilius, kur ten! Užuoat susitaikęs su mintimi, kad jam atleista, neprąjus nė metams ima abejoti, ar tikrai jis savo vaiko tėvas.

TEMPLĖ. Viešpatie! Viešpatie!

GUBERNATORIUS. Tegul ji pati pasakoja, Gevinai.

TEMPLĖ. Pasakoja... tikrai, tai juk pasakojimas... Tik kodėl taip sunku pasakoti? Bet dabar bus lengviau, nes kalbėsiu apie Nensę. Grįžome į Džefersoną. Namo. Pasiųžę drąsiai sutikti skandalą, gėdą, priimti viską taip, kaip yra, ir atsikratyti praeities visiems laikams, kad nebekankintų. Net stengėmės žiūrėti vienas kitam į akis... Ak, gana, nebėgaliau. Jūs pats pasakykit, dėde Gevinai.

STIVENSAS. Gerai. (*Gubernatoriui*) Įsivaizduokite Stivenų porą: jie jauni, visų mėgstami, gyvena naujuose namuose puikiam kvartale, priklauso uždaram klubui, turi savo suolą didžiausioje miesto bažnyčioje. Ir štai gimsta sūnus, paveldėtojas, ir ji pasisamdo Nensę - kaip auklę, auklėtoją, seserį, ieškodama sau paramos - vadinkite, kaip norite. (*Templei*) Juk taip? Na, Temple, drąsiau!

TEMPLĖ (*palūžusi*). Taip. Aš - karalaitė, ji - mano patikėtinė. Namuose nėra vyrų, aš garsiai svajoju, o Nensė klausosi. Įsivaizduokite: ilgos popiečio valandos, tylu, vaikas miega, o dvi sesės, dvi buvusios nusidėjėlės, sėdi virtuvėje ir, gurkšnodamos kokakolą, kalbasi apie savo amatą, kedena tokius dar gyvus prisiminimus. (*Gubernatoriui, pagaliau pravirkusi*) Reikia žmogaus, su kuriuo galėtum persimesti žodžiu, gerbiamas, mums visiems reikia žmogaus! Visai nebūtina, kad jis kalbėtų, nebūtina, kad pritartų, paprasčiausiai tegu sėdi šalia ir tyli, klausosi. Žmogžudžiai, bepročiai, padegėjai tikriausiai nebūtų padarę savo nusikaltimų, jei kas nors būtų juos išklausęs, paguodęs. O dabar palikite mane ramybėje, palikite ramybėje! (*Ji visiškai sugniuždyta*)

STIVENSAS. Aš pasakysiu, kaip viskas baigėsi. Dar gerokai anksčiau, negu gimė pirmas vaikas, ji suprato, jog vyras jai nieko neatleido ir pats nenorėjo, kad jam būtų atleista; jam atrodė gana, kad vedė ją, ir už tai nuolat reika-

lavo dėkingumo; ji suprato, kad viskas baigta, kad jos praeitis nepaliaus jų slėgusi. Tačiau, kai gimė pirmas vaikas, nekaltas kūdikis, ji atgavo viltį. Tai buvo lyg ir jos pačios dalis, visai nesusieta su jos kalte. Pagaliau ji turėjo kam atiduoti savo meilę, visą save. Tarsi būtų sudariusi paliaubas su Dievu: ji sutinka viską iškentėti, visko atsižadėti, net paprasčiausių džiaugsmų, kad tik nekaltas kūdikis būtų apsaugotas nuo negarbės ir siaubo. O mainais už tai ji vylėsi, kad Dievas, bent jau jis, bus džentelmenas.

GUBERNATORIUS. Tai vaikas iš tikrųjų Govenos Stivenso? Atleiskite, ponias Stivens.

STIVENSAS. Taip. Bet mano sūnėnas tuo nepatikėjo, ar jam tik pasirodė, kad netiki, ir vėl viskas prasidėjo iš pradžių. Dabar ir kūdikis ją skyrė nuo žmonių, nuo vyro ir priminė jos kaltę. Jis nebeteikė užsimiršimo. (*Templei*) Ir tada jūs sugalvojote pabėgti. (*Templė linkteli galva*) Bet gimė antras vaikas, ir Templė kuriam laikui nusiramino. Tačiau ji nebegalėjo gyventi tame pasaulyje, kur tarėsi pamiršusi savo praeitį, nebegalėjo pakęsti tų respublikos džentelmenų, kurie atleidžia neatleisdami, kurie tau šypsosi, apsvaigę nuo pagiežos. Taigi ji laukė. Laukė užgriūvant katastrofos, tik nežinojo, kokį pavidalą ji įgaus. (*Tyla*) Ir štai katastrofa įgavo jaunesniojo Rudžio brolio pavidalą. Jo vardas - Piteris.

GUBERNATORIUS. Suprantu. Jis turėjo laiškus ir ėmė ją šantažuoti.

STIVENSAS. Taip. Jis šantažavo. Bet Templei atrodė negana, kad duoda pinigų. Ji pati atsidavė. (*Gubernatorius žiūri į Stivensą*) Taip. O jam tik to ir reikėjo, jis, be abejonės, suprato, kad parankiau šantažuoti Goveną, gulint su jo žmona. O ji... (*Neryžtingai*) Ką gi! Manau, kad ji norėjo tam padaryti galą... Šiaip ar taip, ji puolė tam Piteriui ant kaklo ir norėjo pabėgti su juo.

GUBERNATORIUS (*Templei*). Kodėl jūs taip pasielgėt?

TEMPLĖ (*atsistoja ir kalba, jos balsas vis stiprėja*). Ak, bent jau šitai aš žinau ir galiu paaiškinti. Būdama su tuo

šantažistu, aš galų gale pailsėjau. Pailsėjau nuo dorovingumo, orumo, kilnių jausmų. Šešerius metus atgailavusi ir padoriai elgusis, sutikau vyrą, kuris nekvaršino sau galvos nei dėl atgailos, nei dėl padorumo. Jis buvo toks ryžtingas, toks tvirtas, toks šiurkštus ir taip tobulai ištvirtęs, kad net atrodė kone skaistus, tyras. Tai buvo žmogus, kuriam mažiausiai rūpėjo ką nors taisyti ar pamiršti: jei būčiau lindusi prie jo su savo atgailavimais, meldama atleidimo, būtų trenkęs man per veidą ir išmetęs į gatvę; taigi su juo aš pailsėjau, taip, pailsėjau, nes buvau tikra, jog, net parbloškęs mane į purvą ar mirtinai primušęs, jis nebūtų pagalvojęs, kad reikia už ką nors atleisti. O, ne su juo norėjau pabėgti, bet pas jį, į jo glėbį!

GUBERNATORIUS (*kiek patylėjęs*). Dabar telieka papasakoti apie žmogžudystę. Ką veikė Nensė rugsėjo tryliką?

TEMPLĖ (*tebestovi, bet visai išsekusi, net svyruoja, atrodo kaip lunatikė*). Rugsėjo tryliką? Nensė, taip, taip. Ji mylėjo mano vaikus, tuos nekaltus kūdikius. Ji viską žinojo, bet nieko nesakė, ji šnipinėjo, sekė mane, nuoširdžiai mylėdama. Iš pradžių ji manė, kad duosiu Piteriui pinigų, atsiimsiu laiškus ir atgausiu ramybę. Bet man reikėjo kitokios ramybės, aš norėjo rast atokvėpį blogyje, paskęsti nuodėmėj. Trumpai tariant, aš norėjau pabėgti, išvažiuoti su Piteriu, aš pasiilgau viešnamio gyvenimo. Išsiunčiau Goveną su Bakiu ir paskyriau Piteriui pasimatyti savo namuose. Kai Nensė suprato, ko aš noriu, kad ketinu pabėgti pasiėmus vieną vaiką ir jis turės gyventi su tokiu žmogum kaip Piteris, o kitą paliksiu, ji nusprendė sukludyti. Pirmiausia ji paslėpė pinigus ir brangenybes, kurias norėjau pasiimti. (*Gęsta šviesa, už Templės nugaros leidžiasi uždanga. Dabar Templė kalba tamsoje*) Tai atsitiko naktį, rugsėjo tryliką. Piteris jau buvo pas mane, jis ten, aš čia ruošiausi į kelionę. Nieko neįtardama, nenujausdama, Nensė mus sekė. Kai suprato, kad trūks plyš paliksiu namus, ji stengėsi dar ką nors sugalvoti, kad sulaikytų mane, apsaugotų vaikus ir ateitį. Ji stengėsi žūtbūt ką nors sugalvoti, vėlgi iš visos širdies, ir nerado nieko kita, kaip... Taip, esu įsitikinusi, kad, tamsoje už durų klausydamasi mūsų pokalbio, tą naktį supra-

tusi, jog aš trokštu blogio ir užsimiršimo, jog krentu į prapultį kartu su vaikais, apie kuriuos visai nebegalvoju, tą naktį ji sumanė tą beprotišką, siaubingą, nekalną poelgį. Taip, naktį, rugsėjo tryliką, sekdama mudu su Piteriu, Nensė...

PENKTAS PAVEIKSLAS

Lėtai pakyla uždanga. Scenoje Stivensų svetainė. Praėjusių metų rugsėjo tryliktoji. Devynios valandos trisdešimt minučių vakaro. Kairėje rūbų spinta atlapom durim. Ant grindų išmėtyti drabužiai - kažkas čia įnirtingai rausėsi. Kambario vidury, ant stalo, Templės skrybėlaitė, pirštinės, rankinukas ir dar krepšys, kur paprastai kraunami vaikiški rūbėliai; prie stalo ant grindų kėpso du kietai prikimšti ir uždaryti lagaminai, - jie aiškiai priklauso Templei. Matai, kad Temple tuojau išvažiuos, tik dar kažko atkakliai ieško, bet veltui.

Kai užsidega šviesa, Piteris stovi prie atvirų spintos durų, laikydamas rankose paskutinį drabužį - peniuarą. Tai kokių dvidešimt penkerių metų vyras. Jis nė kiek nepanašus į nusikaltėlį ar gangsterį, o veikiau į kokios firmos atstovą, sėkmingai prekiaujantį automobiliais ar namų apyvokos reikmenimis. Apsirengęs kaip ir visi, jo drabužiai nekrenta į akis, bet jaučiasi kaip nugalėtojas, kupinas pasitikėjimo savim. Gražus vaikinai, tokie vyrai patinka moterims: su juo nepatirsi netikėtumų, nes puikiai žinai, kaip jis pasielgs, net jeigu ir tikiesi, jog šįkart taip nepasielgs. Kietas tipas, ne ištvirkęs, o amoralus.

Jis apsivilkęs vasarine eilute, skrybėlė atsmaukta ant pakaušio. Mikliai išnaršo perregimos medžiagos peniuarą ir atsainiai numeta ant žemės, apsisuka, paspiria drabužius, pasipynusius po kojom ir nusivylęs, atkakliai žiūri į tą betvarkę.

Templė stovi kur stovėjus ketvirto paveikslo pabaigoj. Tik dabar užsivilkusi vasarinį palatą

PITERIS. Tai kur Nensė?

TEMPLĖ. Aš skambinau jai - šeimininkai jos nematė nuo pat ryto.

PITERIS. Šito buvo galima tikėtis! Aš taip ir maniau! *(Pasižiūri į rankinį laikrodį)* Einam pas ją, tenai palauksim.

TEMPLĖ *(prie stalo)*. O kam?

PITERIS. Vis dėlto trys šimtai dolerių. Tau menkniekis? Man tai ne. O dar brangenybės! Jeigu paėmė ji - gražins, net jei tektų pasvilinti padus cigarete! O ką tu siūlai? Iškviest policiją?

TEMPLĖ. Ne. Nesivargink. Spėsi pabėgt.

PITERIS. Pabėgt?

TEMPLĖ. Taip, spausk iš čia, gelbėk savo kailį. Pinigai dingo, tu manęs nebesiveži. Nieko kito tau nebelieka, kaip sulaukti mano vyro ir vėl imtis smulkaus šantažo.

PITERIS. Man reikia pinigų ir brangenybių. Ir dar tavęs.

TEMPLĖ. Tu gi turi laiškų.

PITERIS *(ikiša ranką į vidinę švarko kišenę, ištraukia pluoštą laiškų, meta juos ant stalo)*. Gali pasiimti, jeigu nori.

TEMPLĖ. Aš jau sakiau prieš dvi dienas, kad nenoriu!

PITERIS. Sakei. Bet tai buvo prieš dvi dienas!

Valandėlę žiūri vienas į kitą. Paskui Templė pa-ima laiškų, kitą ranką tiesia į Piterį

TEMPLĖ. Duok žiebtuvėlį!

Piteris ištraukia iš kišenės žiebtuvėlį ir duoda jai, pats nejudėdamas iš vietos. Templė žengia porą žingsnių į jį, paima žiebtuvėlį. Paskui eina prie židinio, žiebtuvėlį uždega tik iš kokio trečio karto. Piteris nė nekrusteli. Stebi ją. Valandėlę ji irgi stovi nejudėdama, vienoj rankoj laikydama laiškus, kitoj degantį žiebtuvėlį. Paskui pasuka galvą ir žiūri į Piterį. Valandėlę stebi vienas kitą

PITERIS. Sudegink! Kai anądien juos tau daviau, tu atsiskai paimti, nes bijojai persigalvoti. O dabar sudegink!

Sunaikinusi laiškus, išsivaduosi nuo manęs. (*Tebežiūri vienas į kitą. Pagaliau ji nusisuka. Piteris juokiasi, kupinas pasitikėjimo savim*) Eikš!

Ji užgesina žiebtuvėlį, pasisuka, grįžta prie stalo, padeda ant jo laiškus ir žiebtuvėlį ir eina prie Piterio, kuris tebestovi nė nekrustelėdamas. Tuo metu duryse kairėje pusėje pasirodo Nensė. Jie jos nemato. Piteris apkabina Templę

PITERIS. Kuriam galui visa tai, jei mums gera kartu? (*Dar stipriau ją prispaudžia prie savęs*) Ar ne, pupyte?

TEMPLĖ. Nevadink manęs taip.

PITERIS (*stipriai suspaudęs, šiurkščiai glamonėja*) Rudis puikiai tai darė. O ar aš blogesnis? Ką?

Jie bučiuojasi. Nensė tyliai įeina į kambarį ir sustoja, žiūrėdama į Piterį ir Templę. Nensė vilki standartišką auklės suknelę, - tokių pilna visose universalinėse parduotuvėse, tik be kepuraitės, ir po atlapotu paltuku nematyti prijuostės. Ant galvos užsimaukšlinusi sulamdytą, kone beformę fetrinę skrybėlę, aiškiai priklausiusią vyriškiui. Piteris paleidžia Templę iš savo glėbio

PITERIS. Eikš, eime iš čia! (*Pro Templės petį pamato Nensę ir krūpteli*)

Templė irgi krūpteli, žaibiškai atsigręžia ir mato Nensę

TEMPLĖ (*Nensei*). Ką tu čia veiki?

NENSE. Štai mano koja. Svilinkit padą cigarete.

PITERIS. Prakeikta negrė! O gal atnešė pinigų? (*Žiūri į Nensę, ji tyli*) Turbūt ne. Stversimės cigaretės, kad ji taip nori. (*Nensei*) Na, beždžionpalaike! Šito ir grįžai, ar ne?

TEMPLĖ (*Piteriui*). Nutilk. Paimk lagaminus ir eik į automobilį.

PITERIS (*Templei, bet nenuleisdamas nuo Nensės akių*). Ne, ne, pirmiausia ją priremsime prie sienos.

TEMPLĖ. Išeik! Aš pati susitvarkysiu. Ji viską gražins.

Piteris dar valandėlę stebi Nensę. Ji atsigręžusi į juos, bet į nieką nežiūri, stovi nejudėdama, tarsi užhipnotizuota, niūri, užsidariusi savyje, nežvelgiama. Paskui jis trukteli pečiais

PITERIS. Gerai. Tik atsiimk pinigų. Jei ne, aš pats su ja pasikalbėsiu. *(Eina prie stalo, pasiima žiebtuvėlį, ruošiasi išeiti, bet vėl sustoja, žiūrėdamas į laiškų ir kiek abejodamas sako)* Būtų geriau, kad nepaliktum.

TEMPLĖ. Eik.

Piteris paima abu lagaminus ir eina prie įstiklintų durų pro Nensę, kuri įdėmiai žiūri tiesiai prieš save

PITERIS *(Nensei).* Tavo paslaugoms, pajodžarga, mielai pasvilinčiau kanopas. Net ne dėl penkiasdešimties banknotų! Dėl malonumo. *(Paima lagaminus į vieną ranką, atidaro duris, jau ruošiasi žengti per slenkstį, bet sustoja, atsigręžia į Templę)* Jeigu persigalvosi, būsiu netoliese. *(Pagaliau išeina, uždaro duris paskui save. Tą akimirką, kai durys užsidaro, Nensė šūkteli)*

NENSĖ. Palauk!

Piteris sustoja, vėl praveria duris

TEMPLĖ *(skubiai, Piteriui).* Išeik, dėl Dievo meilės.

Piteris išeina, uždaro įkandin duris. Nensė ir Templė žiūri viena į kitą

NENSĖ. Kam aš paslėpiau pinigų ir deimantus. Maniau, sulaikysiu jus. Turbūt vertėjo vakar atiduot jam pinigų, kai tik radau. Dabar jis jau būtų Čikagoj ir nereikalautų likučio. Aiškiai matyt, kas per paukštis.

TEMPLĖ. Tai tu juos pavogei. Betgi tai nieko nepakeitė.

NENSĖ. Kuri iš mūsų vągilė - aš ar jūs? Už deimantus ne jūs mokėjot. O apie pinigų kalbate kaip paskutinė melagė. Buvo du tūkstančiai sidabrinių dolerių, man sakėt,

jog du šimtai, o jam - kad penkiasdešimt. Nenuostabu, jog per daug neširsta. Beje, neširstų ir dėl dviejų tūkstančių. Koks jam skirtumas, ar turėsite pinigų, ar ne, kai sėdėsit automobilyje. Puikiai žino, kad užteks tik palaukti, net jei reikėtų jus kiek spustelėt, o jis šitą moka, kaip mačiau, ir jūs gausite tų pinigų, kiek reikės, ir net deimantų iš vyro ar tėtušio. Jis tai puikiai žino, šitas gribšius.

Templė staiga prieina ir kerta Nensei antausį. Nensė atšoka, ir tada iš jos palto kišenės ant grindų iškrenta pinigai ir dėžutė su brangenybėmis. Templė sustoja, žiūri į banknotus, brangenybes. Nensė tęsia

Taip, tie šlykštūs pinigai viską pražudė. Kodėl gi nepašantažuoti moters, kuri dėvi deimantus, o jos vyras nešiojasi kišenėje du tūkstančius dolerių smulkioms išlaidoms - cigaretėms ir taksi? Sukčiai apspinta jus kaip musės dvėselieną. Ir šitas toks pat sukčius. Galit mušti mane. Sukčius! Ne pirmą tokį matau, jūs irgi tokių esat mačiusi. Aš juos iškart atpažįstu, nors jūs apsimitate, kad pamiršot. Jūs nieko nepamiršot. Kas kad dailaus snukučio, puikiai žinote - tai pasiutęs šuo, tikras velnio išpera. O, kad galėčiau atiduot jam tuos jūsų nelemtus pinigus, tegu tik nešdinasi iš čia!

TEMPLĖ. Pamėgink! Pamatysi!

NENSĖ. Taip, žinau! Dabar net nebe laišškai jums galvoj! Pasiilgot linksmo gyvenimo! Manęs nebegana. Reikia jėgos, kuri įmurkdytų jus į purvą! Jūs kiaurai persisunkusi purvu, jei galėjot parašyti šituos laiškus, kurie net dabar, po aštuonerių metų, teikia tiek kančių, tiek nelaimių! O jūs galėjot juos atgauti bet kada. Tik nenorėjot. Jis net du kartus bandė juos grąžinti. Bet jūs kratotės jų, jie jums nė motais, kaip ir gerasis Dievas.

TEMPLĖ. Ar seniai tu mane sekį?

NENSĖ. Visą laiką! Nereikėjo nei pinigų, nei brangenybių, kad atgautumėt tuos laiškus. Moteriai šito nereikia! Užtenka, kad esi moteris, ir gali gaut iš vyro, ko tik nori.

Mudvi tai puikiai žinom. Būtumėt namie vykstelėjusi užpakalį, ir nebūtų reikėję nė vyro išsiųst meškerioti. Bent čia būtų praverčiusios Memfio pamokos. Ir būtumėt likusi su vaikais.

TEMPLĖ. Nuostabi kekšės moralė! Betgi tu turi teisę šitaip su manim kalbėti, ar ne? Aš nuo tavęs skiriuosi tik tuo, kad nenoriu būti kekšė savo vyro namuose!

NENSĖ. Ne apie vyrą kalbu. Net ne apie jus. Aš kalbu apie du vaikučius.

TEMPLĖ. Aš irgi. Kodėl, manai, išsiunčiau Bakį pas senele? Tik todėl, kad vaikui nereikėtų būti po vienu stogu su žmogum, kurį jis priprato vadinti tėvu, bet iš kurio lūpų kiekvieną akimirką gali ištrūkti: "Tu - ne mano sūnus!" Kadangi šnipinėji, tikriausiai esi girdėjusi jį taip kalbant.

NENSĖ (*nutraukia ją*). Žinoma, girdėjau! Girdėjau ir ką jūs kalbėjot. Iš pradžių protestavot. Net gynėtės. Jūs neigėte! Ir ne dėl savęs - dėl to mažiuko! O dabar viską metate, viską taip ir paliekat!

TEMPLĖ. Palieku?

NENSĖ. Taip. Jūs niekad nebematysit Bakio, pati gerai žinote, ir vis tiek jį metat. Sakykit, gal ne taip? (*Templė tyli*) Va kaip susitvarkyta su Bakiu! O kam paliksite mergytę?

TEMPLĖ. Kam paliksiu? Ji tik šešių mėnesių. Vešiuosi drauge.

NENSĖ. Žinoma, kad negalite jos palikti. Niekam. Net man! Bet ir negalite šešių mėnesių kūdikio pasiimt į kelionę! Štai apie ką aš kalbu. Tai palikite ir ją lopšy. Ji kiek paverks, bet, būkite rami, ji per maža, kad garsiai verktų. Niekas jos neišgirs, niekas neateis ja pasirūpint. Juoba kad namas bus užrakintas iki kitos savaitės, kol grįš ponas Govenas, iki tol viskas išsispręs, vaikutis liausis verkęs, ir tada jūs galėsit linksmintis sau iki valiai.

TEMPLĖ. Paduok man palatą!

NENSĖ (*ima nuo krėslo paltą ir paduoda jai*). Tik mat parankiau jį turėti šalia savęs, kol melšite pinigus iš pono Govenos ar iš savo tėčio. O kai vagišiu pasirodys, kad jie per daug delsia, išmes jus ir jūsų kūdikių lauk! Tada jau galėsite palikti jį ant kokių nors namų slenksčio. Jokiu rūpesčiu! Būsite laisva. Ir - tiesus kelias į Memfio viešnamį. (*Templė krūpteli, bet kaipmat susitvardo*) Smokite! Nagi vožkit man! Arba pašaukite tą savo gribšį, jis laukia ten, tegu atneša cigaretę. Aš gi sakiau ir jums, ir jam - štai mano koja. Štai! (*Kilsteli koją*) Viską išbandžiau, galiu ir tai!

TEMPLĖ. Paskutinį kartą prašau, nutilk!

NENSĖ. Tyliu. (*Stovi nustėrusi, nežiūri į Templę*. Šiek tiek keičiasi jos balsas, laikysena, ir tik vėliau paaiškės, kad dabar jau kalbasi ne su Temple) Išbandžiau. Viską išbandžiau, ką tik galėjau. Jūs gi matot!

TEMPLĖ. Niekas tau neprieštarauja. Tu man grasinai vaikais, vyru. Net pavogei pinigus, kuriuos turėjau pasiimti į kelionę. Ne, niekas negalės pasakyti, kad nebando sulaukyt manęs, nors ir atnešei juos paskutinę akimirką. Pakelk nuo žemės pinigus!

NENSĖ. Sakėte, kad jie jums nereikalingi!

TEMPLĖ. Taip, jie man nereikalingi. Pakelk pinigus!

NENSĖ. Man jie irgi nereikalingi.

TEMPLĖ. Nesvarbu. Galėsi atsiskaityt iš jų, kiek tau priklauso už kitą savaitę, o kas liks, grąžinsi ponui Govenui.

Nensė pasilenkia, paima nuo žemės pinigus, surenka brangenybes ir sudeda į dėžutę, viską padeda ant stalo. Templė nusiramina

TEMPLĖ. Nensė! (*Nensė pakelia galvą, žiūri į ją*) Aš gailiuosi, noriu pasakyti - gailiuosi, kad mušiau tave. Tu visada buvai gera mano vaikams ir man, ilgą laiką padėjai man gyventi. Tu stengeisi mus sutaisyti su vyru, nors visiems buvo aišku, kad tai neįmanoma, net dėl akių.

NENSĖ. O, aš tuo vis dar netikiu! Be to, man nerūpi nei jūsų santuoka, nei padorumas, nei jūs, nei rūpiu pati sau, nors dėkoju, kad priglaudėt mane, kad kalbėjotės su manim...

TEMPLĖ. Nesakyk taip, su tavim buvau beveik laiminga...

NENSĖ. Aš kalbu apie jūsų vaikučius!

TEMPLĖ. Aš tau draudžiu kalbėti apie juos.

NENSĖ. Negaliu. Klausiu paskutinį kartą: ar tikrai ruošiatės šitaip pasielgti? Ar tikrai šitaip pasielgsite?

TEMPLĖ. Negaliu kitaip.

NENSĖ. Jūs žinote, kad aš tamsuolė. Sakykit aiškiai, kad suprasčiau. Pasakykite: "Taip, aš šitaip pasielgsiu".

TEMPLĖ. Puikiai girdėjau. Taip, aš šitaip pasielgsiu.

NENSĖ. Ir su pinigais, ir be pinigų?

TEMPLĖ. Ir su pinigais, ir be pinigų.

NENSĖ. Ir kenkdama savo vaikams? (*Templė neatsako*) Jūsų vyras jau dabar mano, kad Bakis ne jo sūnus. Jeigu išvažiuosite, jis galutinai tuo įsitikins, pradės nekęsti jo, ir berniukui bus skaudu. O mergytę atiduodat į rankas niekšui, kuris šantažuos jos tėvo šeimą, kol galės, o kai nieko nebepeš - išmes į gatvę. Jūs norite, kad abu vaikai kentėtų? Ar kad mirtų? Norite, kad patirtų gėdą, kaip mudvi su jumis? Jūs gi puikiai žinot, kas tai yra, bet nė nebandom jį išgelbėti! Jūs dar blogesnė už mane, Dievas mato, netikėjau, kad šitaip gali būti. Jūs nesuprantat nei to, ką žino netgi tokia moteris kaip aš. Jūs nesuprantate, kad vaikai neturi kęst nei gėdos, nei baimės. Va nuo ko, tik nuo šito juos reikia saugot. Visus. Ar bent jau tuos, kuriuos gali. Kad ir vieną, jei nepajėgi daugiau. Bet tada dėl jo reikia padaryti viską, kas įmanoma. O jūs, jūs ruošiatės mesti juos abu, pastūmėt į purvą, kuriame abidvi maudėmės. Juos abu, ir nenorite išgelbėti nė vieno? (*Žiūri viena į kitą*) Nejaugi širdis leistų jums taip pasielgti? Atsakykit!

Templė žiūri į jį. Lauke pasigirsta nekantrus automobilio signalas

TEMPLĖ. Taip! Aš taip pasielgsiu! Nepaisydama savo vaikų! O dabar nešdinkis lauk! (*Greitai prieina prie stalo, paima iš pinigų krūvos du ar tris banknotus ir paduoda Nensei. Ši paima. Templė sužeria likusius pinigus į krūvą, paima nuo stalo rankinuką, atidaro jį. Nensė kuo ramiausiai eina į vaikų kambarį. Templė, vienoj rankoj laikydama atdarą rankinuką, kitoj pinigų, žiūri į Nensę*) Kur eini?

NENSĖ (eidama). Pažiūrėti, ar aš dar reikalinga vaikui.

Sustoja, atsigręžia į Templę ir žiūri tokiu keistu žvilgsniu, kad Templė, kuri buvo bededanti pinigų į rankinuką, sustingsta ir žiūri Nensei į akis. Kai Nensė prabils, jos balsas bus toks pat, kaip ir anksčiau, ir tik vėliau paaiškės jos žodžių prasmė

Aš viską išbandžiau. Padariau viską, ką galėjau. Argi ne taip?

TEMPLĖ (įsakmiai). Liaukis. Viskas baigta.

NENSĖ (ramiai). Viskas baigta. Tyliu. (*Eina į vaikų kambarį*)

Templė įsideda pinigų į rankinuką, uždaro jį ir padeda ant stalo. Paskui eina prie krepšio su vaiko daiktais, prabėgom pažiūri, ar viskas sudėta, pasiima dėžutę su brangenybėmis ir įgrūda tarp daiktų. Vos spėja uždaryti krepšį, kai vaikų kambario duryse pasirodo Nensė ir tyliai eina per svetainę kitą, ne tą, per kurias įėjo į kambarį, durų link. Templė lydi ją akimis

TEMPLĖ. Nense! (Nensė sustoja, bet neatsigręžia) Negalvok apie mane taip blogai. Tu - mano sesuo, kaip ir anksčiau! (Kol ji kalba, Nensė nustėrusi žiūri priešais save, nieko nematydama. Kai Templė nutyla, ji vėl eina durų link) Jeigu kada nors šitai išplauks į dienos šviesą, visiems pasakysiu, kad tu padarei viską, ką galėjai. Tavo tiesa: laiškai čia niekuo dėti. Aš kalta. Aš viena už viską

atsakau. Blogis slypi manyje. (*Nensė tebeeina*) Iki pasimatymo, brangioji! (*Nensė jau prie durų*) Tu turi rakta. Pinigus palieku čia, ant stalo. Gali pasiimt... (*Nensė išeina*) Nense!

Jokio atsako. Valandėlę Templė žiūri į duris, paskui susizgrimba, apsidairo, prieina prie sujaukto rašomojo stalo, paima prespapjė, grįžta prie stalo, prispaudžia Nensei skirtus pinigus, paskui kurį laiką greitai vaikščioja po kambarį. Apsisprendusi paima nuo stalo antklodę, eina vaikų kambario durų link, išeina pro tas duris. Netrukus pasigirsta širdį veriantis riksmas, tuo metu pro kitas duris kambarį vėl pasirodo Nensė. Šviesa ima mirkčioti ir silpsta, kol stoja visiška tamsa, užgoždama tą riksmą, kuris, regis, niekad nesibaigs

ŠEŠTAS PAVEIKSLAS

Kovo 12-osios naktis. Trečia valanda devynios minutės.

Gubernatoriaus kabinetas.

Gubernatoriaus nebėra. Stivensas stovi pasilenkęs prie klūpančios susigūžusios Templės. Už jo, gubernatoriaus vietoje - Govenas, bet jį kiek užstoja Stivensas

Templė nežino, kad gubernatorius išėjo

TEMPLE (*klūpo, paslėpusi rankomis veidą. Pradedą kalbėti tamsoje*). Štai ir viskas. Atėjo policija. Jau tada, sėdėdama ant kėdės virtuvėje, patamsiais, Nensė kartojo: "Taip, Viešpatie, aš tai padariau". Mes buvom vienos dvi tą naktį, aš stovėjau priešais ją, ji sėdėjo, ir abi staugėm be žodžių iš sielvarto ir nevilties, abi vienišos, abi žuvusios visiems laikams. Tada aš padariau viską, ką ji liepė. Paskambinau į policiją. Jie atvyko. "Aš tai padariau, Viešpatie", - kartojo Nensė. O aš kietai užsičiaupiau ir ištylėjau iki pat šio vakaro. (*Užsidega šviesa. Už jos nugaros lėtai kyla uždanga*) Nensę jie išsivedė. Ji išėjo nė nežvilg-

telėjusi į mane. Ir kalėjimo vienutėje vis kartojo ir kartojo: "Aš tai padariau, aš tai padariau". Taip, ji tai padarė. Bet juk tikrasis nusikaltėlis, kuris nužudė, - esu aš, aš, o ji eina mirti vietoj manęs!

Stivensas pasilenkia, paima įą už peties, lyg norėdamas padėti jai atsistot. Bet ji net nepakelia galvos

STIVENSAS. Stokitės, Temple!

Jis vėl nori įą pakelti, bet ji atstumia jo ranką, pati atsistoja, vis dar nusigręžusi nuo rašomojo stalo, šviesos apakinta vaikiškai prisidengia ranka akis; atrodo kaip maža mergytė, kuri tuoj praverks

TEMPLE. Dabar jau ilgai neužtruks, tiesa, dėde Gevinai? Juk gubernatoriui tereikia pasakyti "ne". (*Nepasuka galvos, nežiūri, vis dar mano, kad kalba su gubernatorium*) Nes aš įsitikinusi, kad jūs nenorite jos išgelbėti. Ak, kalbėkite, greičiau. Šį kartą gana tik vieno žodžio! (*Ji atsigręžia ir pamato Goveną, kuris įėjo jai kalbant ir dabar stovi gubernatoriaus vietoje. Priblokšta nutyla ir suakmenėja*)

GOVENAS. Šlykštyinė!

TEMPLE (*eina prie Stivenso*). Kodėl jūs nuolat griebiatės melo? Kas jus verčia? Teisingumas, apie kurį taip gražiai kalbate? O kodėl gi ne? Argi ne aš pirma ėmiau meluoti? (*Govenui*) Galėjai nesislėpti. Būčiau viską pasakiusi tau į akis.

GOVENAS. Mudviem reikėjo slėptis nuo vienas kito daug anksčiau. Maždaug prieš aštuonerius metus, ir ne gubernatorių kabinetuose, o apleistose šachtose, skirtinguose ašigaliuose. (*Stivensui*) Jūs patenkintas, ar ne? Viskas vyko pagal jūsų valią. Kaip tai pavadinot? Ak, žinau, teisybė! (*Žiūri į Temple*) Na ir graži ta tavo teisybė!

STIVENSAS. Šį kartą paprašysiu jus patylėti.

GOVENAS. Beje, teisybės dėlei gal pasakytumėt, kur tie

laiškai? Manau, jog dabar tas niekšelis mėgins parduot juos tiesiai man, be tarpininkų. Neišdegs! Už šiukšlių dėžę daug nepeši! (*Apeina rašomąjį stalą ir traukia link durų, pro kurias įėjo*)

STIVENSAS. Aš juos turiu. (*Templė apstulbusi žiūri į jį. Govenas stabteli. Stivensas sako Templei*) Argi neprisiminate? Kai jūs grįžote, Nensė buvo kambary. Laiškai gulėjo ant stalo. Ji juos paėmė, o vėliau atidavė man.

GOVENAS (*Juokiasi, iš pradžių atšiauriai, nelinksmi, paskuī tiesiog kvatoja*). Vadinasi, dabar jau viskas kaip pridera. Nusidėjėlė išpažino savo kaltę, šantažistas pražiopsojo grobį - dezinfekcija pavyko kuo puikiausiai. Tiesa, buvom patikėję kūdikį beprotei, ir ta jį nužudė, manydama, kad šitaip viskas susitvarkys. Beje, tos idiotės veiksmai buvo gana logiški. Aš tau, tu man, vaikas už vaiką. Juk reikia mokėti už malonumą, kurį patiri, gyvendamas su moterim, svajojančia apie šantažisto guolį. Ačiū tau, Viešpatie, ačiū tau, šventoji Nense, kad nužudei mano kūdikį - galėsiu ir toliau mėgautis savo dorovingosios žmonos teikiama malonumais. (*Vėl nelinksmi juokiasi; Templė atsisėda; sėdi tiesiai ir žiūri kažkur į tolį*) Iš tikrųjų nieko neprikiši. Viskas susitvarkė kuo puikiausiai.

STIVENSAS. Ne viskas. Kai kas liko nesutvarkyta.

GOVENAS. Bravo! Linksminsimės toliau. Ką dar ruošiamasi nužudyti mūsų džiaugsmui?

STIVENSAS. Nensę.

GOVENAS. Nensę? Žinoma, ją pakars! Kaklo slanksteliai tik trakšt - ir viskas. Ką gi, iš dviejų prostitučių nors viena gaus pagal nuopelnus. Visai padori proporcija. Daugiau nevalia nė norėt iš gailėstingąjo Dievulio. (*Žiūri į Templę su neapykanta ir neviltim*) Beje, reikėtų sutvarkyti dar vieną dalyką. Aš, tarkim, norėčiau, sužinoti, kas parašyta tuose nuostabiuose laiškuose. Kadangi jau atėjo išpažinčių metas, turiu pasakyti, kad Templė, kalbėdama apie juos, gerokai mane suintrigavo. Jūs numanote, kad jie turėtų būti velnioniškai gundantys su visom smulkme-

nom. O juk mudviejų smagiosios santuokos metu ji kalbėjo visiškai kitus žodžius, tokius taurius, padorius, sakytum pamokslavo, žinoma, kiek galima pamokslauti tuo metu, kai daromi vaikai.

STIVENSAS. Nutilkite, Govenai!

GOVENAS. O aš, žinoma, maniau, kad čia dėtas jos išsilavinimas, nes baigė net dvi mokyklas - koledžą ir bordelį. Ji taip stengėsi užmiršti antrąją, kad netgi perdėtai prisimindavo pirmąją. Žodžiu, su manim ji laikė egzaminus. Su anuo... (*Stivensas sukruta*) Gerai, gerai, mielas advokate, nusiraminkit! Tik, sutikite, gaila, kad taip atsitiko. Dėl mano kaltės ji atsidūrė Memfyje, o tai neprašina veltui, ne, neprašina veltui, tad būtų teisinga, jeigu lovoje man už tai ji atlygintų šiokiu tokiu lyrizmu, suprantate, ką aš noriu pasakyti, kad bent pjaučiau, ką pasėjau, turiu galvoj vaisius jos puikaus horizontalaus išsilavinimo, įgyto mano dėka, tiesa, per statytinius. Bet kur tau! Juk aš jos vyras! Sąžinės graužiamas taisyau savo klaidą, už tai man atiteko atgailaujanti dorybė. Švelniai tariant, brangus advokate, nėra per daug smagu kasdien turėti reikalų su atgailaujančia dorybe - tikra paleistuvė kur kas patrauklesnė!

STIVENSAS. Govenai, jeigu nesiliausite, skelsiu antausį.

GOVENAS. Nesiliausiu, nes man atiteko vien dorybė, dorybė, skirta vien man! (*Staiga pratrunka staugti ir raudoti, tuo pat metu šaukdamas Templei*) O su kitais, po kitais ji pasirodė visa grožybe, nešvankūs žodžiai liete liejosi... (*Stivensas puolė jį. Govenas pagauna jo ranką ir sulaiko*) Nesivarginkite, Gevinai! (*Atstumia jį*) Esu vėl toks pat drąsus ir tvirtas, kaip ir prieš aštuonerius metus, ir įmanysiu pats išmėžt savo gyvenimą. (*Apžvelgia visus ir sako karčiu balsu*) Aš jūsų visų nekenčiu. (*Kikena. Templei*) Sudiev, pupyte.

STIVENSAS. Pirma apsivalykite nuo savo niekingos garbėtroškos.

GOVENAS. Ir nuo jos, būkite ramūs. (*Eina prie durų*)

TEMPLĖ (*staiga pašoka*). Kur eini?

GOVENAS. Nusigert. Jei tik per aštuonerius metus nebūsiu pamiršęs, kaip tai daroma. O gal gali ką kita pasiūlyt?

STIVENSAS. O kur padėjot Bakį?

GOVENAS. Ak tą, kur liko gyvas? Jis pas jus, pas jūsų žmoną. O ką, ne atsargu? Jūsų žmona irgi žudo vaikus? (*Ryžtingai eina durų link*)

TEMPLĖ. Govenai, nepalik manęs! (*Jis neatsako. Išeina*) Dieve mano! Ir vėl!

STIVENSAS. Eime.

TEMPLĖ (*nė nekrustelėdama*). Rytoj, ir vėl rytoj, ir vėl rytoj...

STIVENSAS. Taip, rytoj, ir vėl viskas iš pradžių. Jis vėl sudaužys savo mašiną ar ką nors kita, ir vėl reikės jam atleidinėti aštuonerius metus, kol vėl ką nors sudaužys. (*Paima ją už rankos*) Eime, Temple, jau labai vėlu.

TEMPLĖ (*nesiduoda išvedama*). Ką pasakė gubernatorius?

STIVENSAS. Jis pasakė "ne".

TEMPLĖ. Ar paaiškino kodėl?

STIVENSAS. Jis neturi teisės jos pasigailėti.

TEMPLĖ. Neturi teisės? Valstijos gubernatorius? Kuriam įstatymas suteikia teisę pasigailėti ar atidėti mirties bausmę?

STIVENSAS. Jeigu viskas vyktų pagal įstatymus, būčiau gynęs ją kaip pamišėlę, užuot atsivedęs čia jus.

TEMPLĖ. Ir vaiko tėvą, nepamirškite, nors iki šiol nesu prantu, kaip jums tai pavyko. (*Žiūri į jį*) Ak! Štai kas: ėmė užsikirtinėti motoras, paskui teko sustoti prie benzino kolonėlės ir pakeisti ratą. Jūs paskambinot, ir jis atvyko čia pačiu laiku. Ir viskas veltui - dėl tiesos, dėl teisingumo - veltui, veltui, nes ji vis tiek mirs.

STIVENSAS. Gubernatorius nekalbėjo apie teisingumą. Jis

kalbėjo apie berniuką ir jo ateitį - judu su Govenu turite būti kartu su savo sūnum. Nensė nesvyruodama jo labui paaukojo viską, griebėsi paskutinės priemonės, kuri buvo jai prieinama. Ji pražudė savo gyvenimą ir save pačią.

TEMPLĖ. Aš visko išsižadėjau, visko atsisakiau, ir vaikų. Nensė jums sakė.

STIVENSAS. Nensė padarė ką reikia, kad niekad jų neišsižadėtumėt. Ji tai įrodys penktadienio rytą.

TEMPLĖ. Penktadienis! Juoda diena! Gevinai! Tai nelaimės diena! Niekas o niekas tą dieną nesileidžia į kelionę! Ak, jeigu būtų jos pasigailėję, viskas būtų ir pasibaigę: Govenas galėtų kuo ramiausiai išmesti mane lauk, arba aš pati išvažiuočiau. Deja, nieko nebepakeisi. O dabar reikia toliau gyventi: rytoj, ir vėl rytoj, ir vėl...

STIVENSAS. Eime, Temple, važiuojam...

TEMPLĖ (*neklauso jo*). Pasakykite žodis į žodį, ką jis atsakė. Ne šią naktį, aš žinau... O gal pasakė telefonu, ir mums net nereikėjo...

STIVENSAS. Jis man pranešė prieš savaitę...

TEMPLĖ. Tada, kai išsiuntėt man telegramą? Ką jis pasakė?

STIVENSAS. Jis pasakė, kad jo valdžia per menka prieš šiurpų Nensės poelgį. Kad jis vienas negali atšaukti to, ką ji pelnė nežmoniška kaina - užmokėdama savo niekingų, pražudytų, beverčių gyvenimų.

TEMPLĖ (*sutrikusi*). Ji tokia gera, gera ir švelni. Vadinasi, aš atėjau čia vidury nakties, antrą valandą, kai nebebuvo vilties išgelbėti jai gyvybės? Ir net negalėjau išgirsti neigiamo gubernatoriaus atsakymo, o tik išpažinau vyrui savo kaltę dviejų svetimų vyriškių akivaizdoje, atskleidžiau tai, ką slėpiau nuo jo aštuonerius metus! Kokia kančia!

STIVENSAS. Taip, tai kančia, ir nuoširdžiai prašau atleisti, kad atvežiau jus čia. Bet reikėjo jus atvežti, kad Nensė

neliktų vieniša, kad jos poelgis, tegu ir beprotiškas, duotų naudos, kad jis, nors iš anapus, gintų ir saugotų berniuką nuo vienvėdės. Štai dėl ko jūs turėjot čia ateiti.

TEMPLĖ. Gerai. Aš tai padariau. Dabar jau galima grįžti namo?

STIVENSAS. Taip. Ir aplankysim Nensę.

TEMPLĖ. Aplankysim ir pasakysim, kad ją pakars.

STIVENSAS. Ji nenori, kad jos pasigailėtų. Bet gal jis vis dėlto nepraranda vilties.

TEMPLĖ. Aplankysim Nensę. Ir tai padarysime.

Eina prie durų, susverdi, lyg klupdama, eina toliau. Stivensas nori ją prilaikyti. Bet ji ištraukia ranką ir eina viena. Kalba, nesikreipdama į nieką, kaip sapne:

Kad išgelbėtum mano sielą... jeigu turiu... sielą... jeigu yra Dievas, kuris gali ją išgelbėti... ir jeigu nori ją išgelbėti...

SEPTINTAS PAVEIKSLAS

Kalėjimo vidus. Kovo 12 diena. 10 valanda 30 minučių. Pasimatymų kambarys pirmame aukšte. Kairėje durys su sunkiu sklėsčiu į kalėjimo raštinę. Vienintelis galinėje sienoje langas į gatvę apkaltas sunkiomis grotomis. Saulėtas rytas. Sunkiai sugirgžda geležinis užraktas ir iš lauko pusės atsidaro durys scenos dešinėje. Įeina Stivensas, iš paskos - kalėjimo sargas. Stivensas apsirengęs taip pat, kaip ir ketvirtame paveiksle. Sargas vienmarškinis, be kaklaraiščio; prie kojos ant didelio geležinio žiedo kaba raktų ryšulys: taip fermeriai nešioja žibintus. Įeidamas uždaro paskui save duris.

Stivensas sustoja prie slenksčio. Kalėjimo sargas užrakina duris

PONAS TABSAS. Štai ir atėjom. Tuoju atvesiu kalinę.

STIVENSAS. Ne, palaukite, kol atvažiuos Govenas Stivensas. Ar kas nors jį įleis?

PONAS TABSAS. Taip. Mano žmona parodys jam kelią. Be to, aš pats galiu palaukti jo raštinėje.

STIVENSAS. Nereikia. Geriau sakykite, kaip laikosi kalinė.

PONAS TABSAS. Pavyzdinga, ponas advokate! Romi kaip avelė: "Taip, pone", "Ne, pone". Sunku patikėti, kad ta negrų išjoda nužudė...

STIVENSAS. Ar jai pasakėte, kad lauktų mūsų?

PONAS TABSAS. Ne. Man regis, ji ruošiasi.

STIVENSAS. Ruošiasi?

PONAS TABSAS. Suvesti sąskaitas. Rytoj rytą. Toks mažytis formalumas, bet reikalauja apmąstymų. Ji net paprašė kunigo.

STIVENSAS. Ar ji jums nesakė, kad gali jos pasigailėti?

PONAS TABSAS. Pasigailėti? Joks gubernatorius neišdrįstų pasigailėt vaikų žudikės. Mūsų piliečiai mėgsta teisingumą, jie padegtų kalėjimą. Beje, visą šią savaitę, išskyrus vakar vakarą, kasdien matėtės su ja. Jei būtų norėjusi ką pasakyti, būtų kreipusis į advokatą, o ne į prižiūrėtoją. (*Smalsiai žiūri į Stivensą*) Ponas advokate, ar teisybė, kad užvakar jūs giedojote su kaliniais negrais?

STIVENSAS. Teisybė.

PONAS TABSAS. Tai jūs mėgstate giedoti?

STIVENSAS. Ne. Bet giedojimas mane gelbsti.

PONAS TABSAS. Gerai, ponas advokate. Juk ir konstitucijoje parašyta, kad esame laisvi. Bet pamanyk tik sau - jiems visiems reikia pagalbos, jie vis gieda, ir gieda vakarais. Tiesiog ne kalėjimas, bet opera. Ir visi baritonai. Labai monotoniška. Nežinau, koks jūsų skonis, ponas advokate, bet aš mėgstu bosus. Reikės paprašyti šerifo,

kad areštuotų kokį bosą - bus visas choras. Jūs, ponas advokate, irgi baritonas?

STIVENSAS. Taip.

PONAS TABSAS. Ką padarysi! Jie ir sako apie jus: "Tai geras baltasis. Jis gieda". Tarsi blogi baltieji niekad negiedotų. Toks jau jų supratimas, ponas advokate, ar ne? Juoba kad turi priežasčių būti jums dėkingi, ką ir sakyti, jūs ne tik gynėte negrę teisme, bet ir stojote prieš savo gimines, pasirodo, šita geroji negrę nužudė jūsų dukterėčią. Retas atvejis, ir aš...

STIVENSAS. Čia vieni negrai?

PONAS TABSAS. Beveik. Iš lauko pusės gali matyti jų rankas.

STIVENSAS. Jų rankas?

PONAS TABSAS. Tarp grotų virbų. Pačių kalinių nematyti. Tik juodos rankos; jos nesidaužo, nebarbena, nejuda, o paprasčiausiai įsitvėrusios virbų. Vakara, grįždamas iš miesto, pasižiūriu į langus, suskaičiuoju rankas, ir man atlėgsta - visi čia kaip vienas.

STIVENSAS. Jie ramūs?

PONAS TABSAS. Taip. Net Džefas. O kiek jis mums pridarė rūpesčių! Prisimenat?

STIVENSAS. Ne.

PONAS TABSAS. Na, kaipgi! Ką tik buvo mirusi jo žmona. Tik dvi savaitės, kaip buvo vedę. Palaidojo. Iš pradžių jis naktimis klajojo po laukus, manė, kad iš nuovargio užmigs. Nepadėjo. Paskui, kad užmigų, bandė nusigerti. Irgi veltui. Tada ėmė muštis. Paskui, žaisdamas kauliukais, vienam baltajam perpjovė skustuvu gerklą. Va tada jau užmigo. Tik neilgai miegojo! Šerifas jį rado miegantį verandoje savo name, kurį jis išsinuomojo ruošdamasis vesti, mat vylėsi, kad nugyvens gyvenimą, susilauks senatvės ir ramiai nukarš. Deja, šerifas jį pažadino ir atgabeno čia. Ir staiga jis atkuto: šerifas, aš ir dar penki

juodukai partrenkėm jį ant žemės ir laikėm, kol sukaustė grandinėmis. Geras pustuzinis žaliūkų vos nulaikė jį prispaudę prie grindų, o jis - tik pamanykite - šneka: "Aš negaliu negalvot, negaliu negalvot".

STIVENSAS. O dabar?

PONAS TABSAS. Nebegalvoja. Kiaurą dieną stovi rankom įsitvėręs į grotų virbus, nė nepažvelgdamas laukan. Jo akys įsmeigtos į sieną. Tik retkarčiais perdeda rankas nuo vieno virbų ant kitų.

STIVENSAS. Jis gieda?

PONAS TABSAS. Ne, šitas negieda. Jam galas. Dėl jo gali būti ramus. Tiesiai sakau: kalėjime man labiau patinka negrai negu baltieji. Baltieji visada kuo nors nepatenkin-ti. Vis ko nors prasimano. Kritikuoja. O negrai, priešin-gai, po dienos kitos apsipranta, įsikuria. Čia jie jaučiasi kaip namie.

Kažkas beldžiasi į duris. Įeina Govenas

PONAS TABSAS. Na štai. Einu, palauksiu ponios Stivens. Laba diena, pone. (*Išeina*)

GOVENAS. Kodėl jūs mane pakvietėte?

STIVENSAS. Pirmiausia paimkite štai šituos. (*Paduoda jam laiškus*)

GOVENAS (*žiūri į juos*). Štai šituos?

STIVENSAS. Čia laiškai. Mane prašė atiduoti jums.

GOVENAS. Kas prašė?

STIVENSAS. Argi ne vis tiek! Laiškai jūsų rankose. Manau, žinosite, ką su jais daryti.

GOVENAS. O jūs žinote, ką su jais daryti?

STIVENSAS. Sudeginti neskaičius.

GOVENAS. Neskaičius! (*Piktai juokiasi*) Džentelmenas, ži-noma, negali skaityti tokio pobūdžio laiškų, kad ir kaip

norėtų susipažinti su literatūriniu žmonos talentu. Tik kažin, ar aš džentelmenas?

STIVENSAS. Dabar tai galite įrodyti. Nepaisykit, kas ką pasakys. Gana būti žmogum.

GOVENAS. Tarsi jūs žinotumėt, kas yra žmogus! Sveikinu. O aš, tiesą sakant, dėl to kiek abejoju. Aš išeinu. (*Eina prie durų*) Nenoriu susitikti su Temple.

STIVENSAS. Ir dar - norėjau, kad palauktumėt jos ir būtumėt šalia, kai ji kalbės su Nense.

GOVENAS. Jokiu būdu. Nenoriu matyt nei jos, nei Nensės.

STIVENSAS. Gal Nensė jums padės.

GOVENAS. Iš tikrųjų? Padės - ką?

STIVENSAS. Atleisti ir gaut atleidimą.

GOVENAS. Nes jūs žinote ir kas yra atleidimas! O, aš tiesiog žaviuosi jumis!

STIVENSAS (*karštai*). Jeigu po viso to, ką girdėjote ir matėte pas gubernatorių, vis dar nežinote, kas yra sielvartas, - jūs paskutinis iš žmonių.

GOVENAS (*žiūri į jį, staiga susigraudina, purto galvą ir kalba dusliu balsu, nežiūrėdamas į Stivensą*). Jeigu būčiau paskutinis iš žmonių, viskas būtų išgelbėta. Ne, aš tik vienas iš žmonių. (*Staigiai atsisuka*) Ak, aš nieko nebežinau, nieko nebežinau!

Stivensas eina prie jo, paima jį už rankos

GOVENAS. Aš išeinu, Gevinai. Visų jūsų prašau atleisti.

STIVENSAS. Eikite pas Bakį. Sudeginsite laiškus. Paskui galbūt grįšite.

Govenas dvejoja ir nori išeiti, bet durys užrakintos. Jis beldžia. Ponas Tabsas atrakina duris

PONAS TABSAS. Prašom atleisti, bet... (*Govenas atstumia jį ir išeina. Stivensui*) Kietas vaikinai. Užrakinau iš įpročio. Patikėkite, ponas advokate, nieko neįtardamas.

STIVENSAS. Tikiu.

PONAS TABSAS. O vaikas įtarus. Iškart matyti. Tikriausiai turi pagrindo įtarinėti. Matot, aš turėjau dėdę, kurio žmona žuvo automobilio katastrofoje. Po tos nelaimės jis pasidarė baisiai įtarus. Gauna, pavyzdžiui, laišką, tai varto jį, apžiūrinėja iš visų pusių, bet neatplėšia, padeda ant stalo, pats slampinėja aplinkui, paskui atsisėda, žiūri į laišką suraukęs kaktą. Kas čia dar galėtų būti, klausia. Žodžiu, pasidarė įtarus. Paskui susirgo. Negėrė vaistų, vėlgi iš įtarumo. Ir numirė. Patikėkite, ponas advokate, truputėlis pasitikėjimo vis dėlto padeda gyventi.

STIVENSAS (suiręs). Norėčiau, kad nueitumėt pasitikti ponios Stivens.

PONAS TABSAS. Einu, žinoma, einu... Vargšė moteris...

Beldžia. Stivensas nekantriai mosteli ranka ir eina atidaryt. Įeina Temple

PONAS TABSAS. Laba diena, ponias Stivens. Jauskitės kaip namie. Tai yra džiaugiuosi galėdamas jus priimti, norėjau pasakyti. Gal išgertumėt puodelį kavos? Ponias Tabs atneš.

TEMPLE. Ačiū, ponas Tabsai. Ar negalėtume tučtuojau pamatyti Nensės?

PONAS TABSAS. Žinoma. Ji bus laiminga jus matydama. Aš manau, kad ji trokšta jūsų atsiprašyti. Ji nori jaustis pasiruošusi. Rytojui. *(Išeina į kairę)*

TEMPLE (Stivensui). Manęs atsiprašyti! Kaip galima šitaip kalbėti? Pasakykite, kaip?

Pro galines duris pono Tabso lydimas įeina Nensė. Sustoja per du žingsnius nuo durų. Ji apsirengusi, kaip ir pirmam veiksmui

PONAS TABSAS. Štai ir ji, ponas advokate. Kalbėkitės į valias.

STIVENSAS. Ilgai neužtruksime.

*Ponas Tabsas išeina. Nensė ramiai žiūri į lan-
kytojus*

TEMPLĖ (*prieina, paliečia ją ir sustoja*). Nense! Tu čia, o
aš, kaip matai, atėjau iš miesto. Tu lieki čia, o aš, laisva,
vaikščiosiu gatvėmis.

NENSĖ. Taip ir turėjo būti. (*Stivensui*) Ar atidavėte laišk-
kus ponui Govenui?

*Templė nori kažką pasakyti, bet Stivensas užbėga
jai už akių*

STIVENSAS. Taip, kaip buvote prašiusi.

TEMPLĖ (*sutrikusi*). Atidavėte jam laiškus? Kodėl? Kam ta
nauja šunybė?

NENSĖ. Kad sudegintų.

TEMPLĖ. Perskaitęs.

NENSĖ. Jis neskaitė. Jis juos sudegino.

TEMPLĖ. Niekas kitas būtų neištvėręs ir perskaitęs. Aš
žinau. Dabar aiškiai matau. Man atsivėrė akys.

NENSĖ. Galbūt yra daug dalykų, kuriuos jis galėtų pada-
ryti. Bet jis nebūtų įstengęs perskaityt laiškų, kuriuos jo
žmona rašė kitam vyriškiui. Jis juos sudegino.

TEMPLĖ. Meluoja. Kaip tu gali meluoti čia, kalėjime, kur
dabar esam?

STIVENSAS. Liaukitės, Nense. Būdama čia, kur ji dabar
yra, Nensė tikrai turi teisę, kad ją išklausytų.

NENSĖ. Jeigu būtų perskaitęs, būtų išvykęs, palikęs jus
visiems laikams. Yra žodžių, kurių negali pamiršti. Bet
laiškus jis tuojau pat sudegino. Jis jūsų nebepaliks, nei
jūsų, nei Bakio, jeigu tik pati jų nepaliks.

TEMPLĖ. Aš pati nieko niekad jau negalėsiu padaryti,
niekad! Tik va grįžau iš Kalifornijos - tai paskutinis mano
savarankiškas poelgis. Bet per vėlai.

NENSĖ. Taip, bet vis dėlto grįžot vakar vakare. Ir žinau,

kur jūs buvote šią naktį, jūs su juo... (*Rodo pirštu į Stivensą*) abudu. Buvot pas merą! Ką jis pasakė?

TEMPLĖ. Dieve mano! Pas merą? Ne, pas patį gubernatorių, Džeksonę! Aišku, tu kaipmat supratai, kodėl ponas Gevinas vakar vakare nebuvo atėjęs pas tave, ar ne? Tiesą sakant, tu negali žinoti vienintelio dalyko - ką atsakė gubernatorius. Tu negali šito žinoti dar ir todėl, kad mes - gubernatorius, ponas Gevinas ir aš - beveik nekalbėjom apie tave. Pasirodo, mes važiuome pas jį ne prašyti pasigailėjimo ir ginti tavęs, o todėl, kad tokia buvo mano teisė, mano pareiga, mano privilegija... Nežiūrėk į mane!

NENSĖ. Aš nežiūriu. Juk ir taip aišku. Aš žinau, ką jums atsakė gubernatorius. Galėjau vakar vakare pasakyti, ką jis atsakys, ir jums nebūtų reikėję važiuoti. Turėjau pranešti jo atsakymą, kai tik sužinojau, kad grįžot į namus ir kad judu... (*Vėl rodo pirštu į Stivensą ir vos pastebimai linkteli galva, ranką laikydama prie pilvo, tarsi vis dar būtų su prijuoste*) Taip, turėjau sukliudyti jūsų kelionę, kam tas vargas. Šito nepadariau. Bet viskas labai gerai...

TEMPLĖ. Reikėjo tai padaryti. Nebūčiau ten važiavusi. Nebūčiau kalbėjusi. Jie vis tiek tave pakars, bet ką gali padaryti, kai jiems žūt būt reikia tave pakarti. Kodėl tu jiems nieko nepasakei?

NENSĖ. Nežinau. Todėl, kad vis dar turėjau vilties. O gal tikėjaisi stebuklo? Bet kas man duos stebuklą? Taip, turėjau viltį. Ją sunkiausia įveikti, visiškai prarasti viltį neįmanoma. Viltis - vienintelis dalykas, kurio negali atsisakyti vargšas nusidėjęs, gal todėl, kad tai viskas, kas jam liko. Bent jau laikosi įsikibęs į tą viltį; tvirtai įsikibęs. Bet dabar - jokio stebuklo, jokios vilties. Taip geriau. Visai gerai...

STIVENSAS. Ar tikrai geriau, Nense?

NENSĖ. Taip. Dabar jau nieko kito nebelieka, vien tikėti. (*Jie klausiamai žiūri į ją*) Paprastų paprasčiausiai tikėti. Dabar aš žinau, žinau, ką jums pasakė gubernatorius. Ir

esu patenkinta. Aš jau seniai susitaikiau su tuo - teismo salėje, teisėjo akyse. Ir net anksčiau - tą vakarą, vaikų kambary, prieš pakeldama ranką...

TEMPLĖ (*trūkčiojančiu balsu*). Nutilk!

NENSĖ. Tyliu. Aptarsiu viską su mūsų broliu.

TEMPLĖ. Mūsų broliu?

NENSĖ. Kekšių ir vagių broliu, žmogžudžių draugu. Tuo, kurį nužudė kartu su jais. Ne viską suprantu, ką jis kalbėjo. Bet aš jį myliu už tai, kad jį nužudė.

TEMPLĖ. Galbūt jis ir padės tau numirti. Bet kaip jis padės man gyventi? Aš žinau, ką turiu daryt, žinau, ką man reikia padaryt. Aš tai irgi supratau tą patį vakarą, vaikų kambary. Bet kaip tai padaryt? Nežinau. Mirti būtų lengva. Bet aš turiu gyventi. Kaip?

NENSĖ. Reikia tikėti.

TEMPLĖ. Tikėti - kuo? Pažiūrėk, ką jie mums padarė, tau ir man. Jeigu tu manai, kad aš turiu prieš ką nors nusižeminti, aš pasiruošusi. Bet tik prieš tave, prieš tave vieną. (*Nevikriai klaupiasi*)

NENSĖ. Kelkitės. Nevalia poniai klūpėti prieš tarnaitę. Be to, yra kitas ponas, jūs - jo tarnaitė.

TEMPLĖ. Nesu jo tarnaitė. Aš nenoriu tarnauti ponui, kuris pasmerkė tave mirti už tai, kad prieš aštuonerius metus buvau nutarusi pabėgti su Govenu.

NENSĖ. Pabėgote, nes jus, kaip ir mane, traukė blogis. Mes jau tokios. Ir jis negali sutrukdyti mums norėti blogio. Užtat jis išrado kančią, kuri yra visų vargšų ir nusi-dėjėlių šviesa. Aš juo tikiu.

STIVENSAS. Jūs teisi, Nense. Jūs privalote tikėti.

NENSĖ. Ačiū, ponas Stivensai. Jūs taip sakote manyda-mas, kad šitie žodžiai palengvins mano kančią rytoj. O aš taip sakau ne dėl rytojaus - vis tiek bijosiu. Aš taip sakau, nes žinau, kad mūsų brolis mane išgelbės.

TEMPLĖ (*sutrikusi atsistoja*). Jis niekad nieko neišgelbėjo. Jis net pats neišsigelbėjo. Jie ateis, išsives, nužudys tave, o tu net negalvoji apie juos.

NENSĖ. Aš galvoju apie juos. Bet netgi žudikei gali būt atleista. Kažkur yra tokia vieta, aš tuo neabejoju. Aš noriu būti ten.

TEMPLĖ. Tu būsi ten. Jie tau atleis, kai būsi negyva! Jie tau atleis, kai būsi negyva! Atleis, kai būsi po žeme!

NENSĖ. Ne, ne po žeme. Kažkur tikrai yra tokia vieta, kur jūsų kūdikis nieko neprisimena, net mano rankų.

TEMPLĖ. Yra tokia vieta, taip, taip, yra tokia vieta, kur rasi ir savo kūdikį. Tą, apie kurį man pasakojai, tą, kurį šešis mėnesius nešiojai po širdim, o kai nuėjai į šokius ar dar kažkur, vyriškis taip suspardė tavo pilvą, kad tu jo netekai. Bet ar yra, sakyk, nors viena vieta pasaulyje, kur mūsų vaikai galės mums atleisti? Ar yra tokia vieta pasaulyje, kur žmonės nekentėtų ir nemirtų?

NENSĖ. Taip.

STIVENSAS. Jo tėvas jus suspardė, kai buvote nėščia?

NENSĖ. Nežinau.

STIVENSAS. Nespardė?

NENSĖ. Spardė. Bet nežinau, ar jis buvo tėvas. Galėjo būti ir kas nors kitas.

STIVENSAS. Ir kas nors kitas?

NENSĖ. Taip, ponas Stivensai. Bet man atleis ir už tai.

Visi nuščiūva, išgirdę artėjant žingsnius. Sugirgžda užraktas. Įeina ponas Tabsas

PONAS TABSAS. Kaip reikalai, ponas advokate?

Stivensas žiūri į Nensę

STIVENSAS. Gerai, labai gerai. Sudiev, Nense. Padariau viską, ką galėjau.

Nensė eina paskui poną Tabsą į duris kairėje

TEMPLĖ (*puola priešais ją*). Nepalik manęs vienos.

NENSĖ. Jūs nesate viena. (Stovi įsmeigusi akis į tolį. Paskui dusliu balsu)

Jis yra upė ir uola.

Jis nuplaus ir nudžiovins mūsų žaizdas.

Jis mus išvaduos nuo mirties kančių.

Nensė išeina paskui prižiūrėtoją. Girdėti, kaip užtrenkiamos geležinės durys, kaip pasisuka raktas. Paskui prižiūrėtojas vėl pasirodo, atrakina ir atidaro laukujes duris, laukia

PONAS TABSAS. Na štai, ponas advokate. Šį vakarą ji pradeda ilgą kelionę. Sunkią kelionę! Labai nenorėčiau jos lydėti. (*Laukia, ranka prilaikydamas duris, pasisukęs į juos*)

Templė stovi nejudėdama. Kai Stivensas paliečia jos ranką, ji žengia žingsnį pirmyn ir susverdi, bet taip greit susitvardo, kad prižiūrėtojas nespėja pribėgti prie jos ir prilaikyti

PONAS TABSAS. Ei! Sėskitės ant suolo! Atnešiu stiklą vandens!

TEMPLĖ (*susitvardžiusi*). Man geriau. (Ryžtingai pasuka durų link. Prižiūrėtojas ją stebi)

PONAS TABSAS. Jums tikrai geriau?

TEMPLĖ (*dabar jau eina tvirtesniu žingsniu jo ir durų link*). Atleiskite man.

PONAS TABSAS. Nėr už ką. Nieko nuostabaus! Keista, kaip žmogus, net negrė, vaikų smaugikė, gali pakęsti šitoki tvaiką.

TEMPLĖ (*eidama*). Bet kuris, norėdamas išgelbėti mane ir padėti man. Bet kuris, kad nebūčiau tokia vieniša šioje nelaimingoje žemėje, kad nebūtų taip skaudu ir nyku širdyje ir kad galėčiau pagaliau užmerkt akis, pagaliau užmerkt akis...

Pasigirsta Govenio balsas

GOVENAS. Temple!

*Templė ir Stivensas sustoja. Įeina Govenas. Jis
eina prie Templės, bet pristinga ryžto. Tyliai sako*

Eime, Temple, laikas grįžti namo.

TEMPLĖ (po pauzės). Grįžti? Su kuo?

GOVENAS. Su manim. Bakis mūsų laukia.

TEMPLĖ. Su tavim. Taip. Kodėl ne! (Eina prie durų)

U ž d a n g a